

સંગાળ શાહ.

કે
શાહ, શંગાવતી ને એડેયાએ માધુની કરેલી
પરગાગત.

રચનાર

મયારામ રઘુરામ યાજ્ઞિક

તાલુકા મુકૂબ માસ્તર બગસરા.

અમદાવાદ મધ્યે.

મામાની હવેલીમાં યુનાન્ટેડ પ્રીં એ. ડ
જી. એ. ડ "લિમિટેડ" ના પ્રેસમાં
રણછોડલાલ જંગરામે છાપી.

સંવત ૧૯૪૧.

સને ૧/૧૫.

કીમત રૂ-૪-૬.

૨૪૮૩

સગાળ શાહ.

કે
શાહ, શંગાવતી ને ચેલૈયાએ સાધુની કરેલી
પરજાગત.

રચનાર

મયારામ રધુરામ યાજ્ઞિક.

તાલુકા સ્કૂલ માસ્તર બગસરા.

અમદાવાદ મધ્ય.

મામાની હવેલીમાં પુનાઈડ પ્રીંડ એન્ડ
બ્રૅડ એન્ડ કંં "લિમિટેડ" ના પ્રેસમાં
રણછોડલાલ જંગારાએ છાપી.

સંવત ૧૯૮૧.

સને ૧૮૮૫.

હીમત રૂ-૪-૬.

અર્પણપત્રિકા.

આત્મ પરમાનંદદાસ હરજીવનદાસ પારેખ.

બ્રમસરા થાણદાર સોહ્ય.

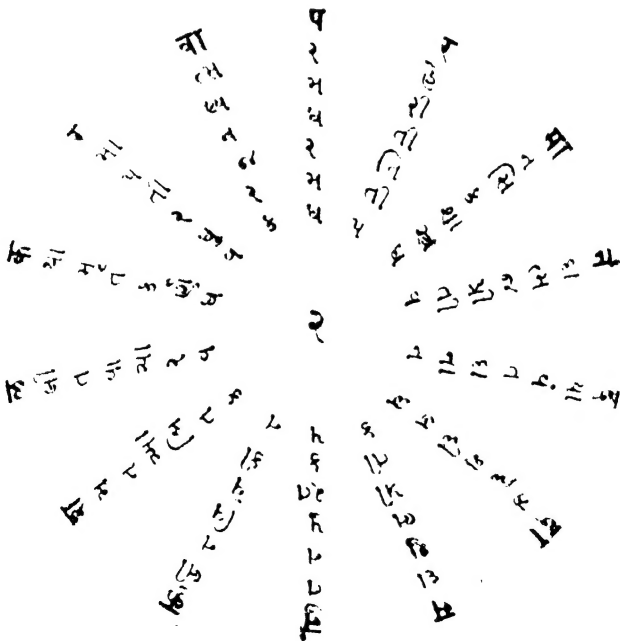
દોહરો.

કુળ દીપક કર્ણા નિર્ધા, દાના પરમાનંદ;

સત્પ બેઠ સ્વીકારશો, એથી ઉર આનંદ.

ચક્રમંથ ધનાક્ષરી.

૧

આપ તોતમ પુસ્તકો નોહાળવાને ને ઉચ્છરતા ગ્રંથકારોને
 આશ્રય આપવાને ઉદાર દિલ રાખો; વળી શ્રદ્ધેય અને સેવ-
 યને સેવા અવતરવાને પછાત રહેતા નથી; તેમજ આપનો ઉગ્ર
 પ્રેમ સત્તા મારા ઉપર રહેલો છે, એટલુંજ નહીં પણ આપની શા-
 રદોરદીમાં થાણામાં રોતકદાર આગ, હીસ્પેન્સરી અને નિશાળનાં
 સુસોજિત મકાનો, શહેરના રસ્તાનો સુધરાવટ, નદી કિનારે હવે-
 લીમાં ધર્મોદા આતાનો હવા મહેલ અને છેવટ સુધી વન ક્ષરી
 ક્ષારોહી ઇંગ્લિશ વર્ગની સ્થાપના વગેરે એવે થયેલાં શુભકામ
 બંધનને આપનું નેકનામ આ જથ્થુ પુસ્તક સાથે બેનુંહું.

હુંહું. આભારી.

સ્થળ. અગસરા.

મયારામ રઘુરામ યાત્રિક

તા. ૨૨-૫-૮૫

ગ્રંથ કુર્ષી.

પ્રસ્તાવના.

સ્વમાયિક કૃપો કહી આપે છે કે હાથર શક્તિ અપાર છે. નાનાંથી મોટાં કોમ પણ પ્રાણી તેના અપણ નજર ચૂકવવાને શક્તિમાન નથી. આ અદ્ભૂત શક્તિને કીધે પાપીઓનો પ્રલય અને સર્વ પુરુષોનું શ્રેય કરવામાં એ અનુપમ, નિઃસ્પક્ષપાતી અને દયાળુ ન્યાયાધીશ જરા પણ ચૂક કરતો નથી; તેટલા વાસ્તે તેના કટ્ટ દૃષ્ટિના ભોગ થઈ પડીએ નહીં, પરંતુ કૃપાનિજ પાત્ર થઈએ એવી યોજનાઓ કરવી જોઈએ. કૃપાપાત્ર થવાનાં મુખ્ય શાધન દયા, દાન, નીતિ, અને ભક્તિ આદિ છે. સંસાર સાગરમાં નાતિ ભક્તિનો રસ્તો એટલો વિકટ છે કે તે મેળવવો અત્યુત્સાહ છે. આ રસ્તો પકડનારાઓને કોમ કોમ વખતે મોટાંમોટાં દુઃખો અસાતક આવી આવે છે. પણ પરિણામનો સત્યમેવજયનિ લેવાજ, પરંતુ ધીરજ ધારનારા વીરજાંજ હોય છે.

યુધિષ્ઠરાદિ પાંડવો, હરિશ્ચંદ્ર, પ્રહલાદ, અને નળાદિ સત્પુરુષો, તેમજ સીતા, દ્રૌપદી, તારા, દમયંતી અને મીરાં આદિ સ્ત્રી રજોને સત્ય વૃત્ત પાળતાં કેટલું શોશવું પડ્યું છે? પણ પરિણામે વિધંબરે વિસારી મૂક્યાં નથી.

ઉપરનાં દૃષ્ટાંતોના સાથે સગાળશાહ, સ્ત્રી શંગાવતી અને પુત્ર એકેયાએ મળી સાધુનાં પરણાગત કર્યાનું દૃષ્ટાંત આપણા ચૂરનાત પ્રાંતમાં મશહૂર છે. આ કપોળ સાતિના શાહ સંવત ૭૨૫ માં શિયાળ ખેટમાં હતા, એટલું કપોળહિત વર્ધક અને સારીઆ દુભેચ્છક નામના ચોપાનિઆ ઉપરથી જણાય છે. તેમનાં મકાનોનાં ખંડેર જલકરાઆડ પાસેના શિયાળ ખેટમાં અને

ખીલખાથી પશ્ચિમે જરા નજદીકમાં હાથ પહોં જોવામાં આવે છે. આમાંથી કુયું સ્થળ સાચું તે નક્કી કરવાનું સાધન મને મળેલું નથી, પણ તે બંને મકાનોને મારે એકજ સરખી દંતકથા-જો ચાલે છે. અદ્યાપિ લગી એ બંને સ્થળે પથ્થરના ખાંડ-ખીઆ અને લાકડાનાં સાંખિલાં ત્યાં જનાર લોકોના જોવામાં આવે છે. આ સ્થળો હું નજરે જોઈ શક્યો નથી પણ સારાં માણસોના કહેવાથી ખાતરી કરી છે. સગાળશાહ સંબંધી કદાપિ સંસ્કૃતમાં પુસ્તક હશે, પરંતુ તજવીજ કર્યા છતાં મારે હાથ લાગ્યું નથી.

આ શાહ અને તેમનું કુટુંબ ડેટલું પરોપકારી ને દ; ધ-જર ભડત હવું, તેનાં કાંઈક ખ્યાલ તેમણે સાધુની કરેલી પર-જાગત વાંચવાથી જાણવામાં આવશે.

માંખાપે મળી એજેયને મારી ખાંડણીઆમાં ખાંડ્યો, તેમ છતાં તેને ઈશ્વરે સજીવન કર્યો, તેના જરા ખોટાનો ખ્યાલ કરવાનું કામ મેં માથે લીધેલું નથી; પણ આજના સમયમાં આવાં ઉદાહરણોપર આધાર રાખી કોઈ કોઈ ભોળા ભક્તોનાં દિલ ભરી જાયછે, અને તેથી પરિણામે તેમની ખુવારી થાય છે, તો તે થતી ખુવારી અટકાવવાનોજ આ પુસ્તકનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે.

ગદ્યમાં પુસ્તક કરવાનો આ મારો પ્રથમનોજ પ્રયાસ છે, તેટલા વાસ્તે યોગ્ય સંભાળ લેવા ચૂક્યો નથી; તેમ છતાં દોષો નજરે આવે તો વાંચનાર સન્નનો દરગુજર કરી, દોષો મને જ-જાવવા કૃપા કરશે કે નહીં આ પુસ્તકની બીજી આવૃત્તિ બ-હાર પાડવાનો જો વિશ્વંભર મને વખત આપશે તો એ આપના સ્વપના મારે અમૂલ્ય થઈ પડશે.

પ્રજાંતની અંદર કોઈ કોઈ ઠેકાણે અતિશયોક્તિ વધારે થ-
 ઐલ છે, તે મારા જાણ્યા બહાર નથી; પરંતુ વિષયનો હેતુ મા-
 જવવાને વાર્તાજ થઈએલ છે. આ પુસ્તક તપાસવા માટે એક
 વિદ્વાન ગૃહસ્થે કાળ ક્ષેપ કરી મને કીમતી મદદ આપી છે, એ
 આતે ગૃહસ્થ મૌસુકનો મારા ઉપર પૂરો ઉપકાર થયો છે. આ
 પુસ્તક અપાવવા માટે બગસરાના થાણુદાર સાહેબ આજ્ઞમ પ-
 રમાનંદદાસ હરજીવનદાસનો મને જે આશરો મળેલ છે, તે હું
 કદી વીસરું તેમ નથી. જે સ્વદેશ શુભિચ્છક ગૃહસ્થોએ અને મિ-
 ત્રોએ પુસ્તકનો પ્રસાર વધારવા પ્રયત્નથી મદદ કરી છે, તે સર્વનો
 પણ ઉપકાર માનુંછું.

સંવાદમાં આવેલાં નામોની સમજણ.

શા.— = સગાળ શાહ કહેછે.

શં.— = શંગાવતી ,,

અ.— = અભ્યાગત ,,

ચ.— = ચલેયો ,,

બગસરા તા. ૨૪-૫-૮૫.

મં ૨૦ પાશિક.

— <૦૦૦૦૦૦> —

સગાળ શાહ.

મંગળા ચરણ.

ભાવણી

“આ કુદરતના કરનાર અલકના સ્વામી,
તુજ મહીમા અપરંપાર નથી કાંઈ આમી;” “અ દેશી”
જય જય હે જગદાધીશ, જગતના સ્વામી;
આ અરજ કરું છું હથિ, શીશ હું નામી. ટેક.

મૃષ્ટીમાં નિરખું નાથ, શક્તિ જ્યાં તારી,
હરિ હારી રહેછે ત્યાં, મતી તો મારી;
ગગને ગ્રહ ગણુની, રચીછે રચના બારી,
મહિમાં માયા મહીધરા વહી વિસ્તારી;
સમરથ છો કરવા કામ, સકળ હે સ્વામી,
(માટે) આ અરજ કરું છું હથિ શીશ હું નામી. જય ૦

અંબોને આપી આંખ, કળને કાખ્યાં,
પાંચુની પીડ હરી, સ્થિર દિલ સ્થાપ્યાં;
દુષ્ખિઆનાં દુઃખો દળી, સુખ તે આપ્યાં,
સેવકની કરવા સાલ્ય, સંકટો માપ્યાં;
તુજ કૃણાચક્રિ કિરતાર, કીરતી જામી,
(માટે) આ અરજ કરું છું હથિ, શીશ હું નામી. જય ૦

(૧૦)

૫૬.

લાડીલો તેરો જમુનામાં કૂદ પડ્યો. “ઐ દેશી.”

વિનંતિ મારી, વાલમ અવણે ધરો.

વાલમ, અવણે ધરોરે વિનંતિ મારી વાલમ અવણે ધરો.

દીન સેવકેરી, અરજ સુણીને, ॥ ૨ ॥ (બે વાર)

હરકત સરવ હરોરે; વિનંતી મારી વાલમ અવણે ધરો.

શરણાંગત, સેવકની સદાએ, ॥ ૨ ॥

વીમળ, વાણી કરોરે; વિનંતિ મારી વાલમ અવણે ધરો.

અન્ન અને અતી, અલ્પ મતી ધું, ॥ ૨ ॥

(પણ) આશ્રય, તારો ખરોરે; વિનંતિ મારી વાલમ અવણે ધરો.

મયારામનો, મજરો સુણીને, ॥ ૨ ॥

શુભ કર, શિર્ષે ધરોરે; વિનંતિ મારી વાલમ અવણે ધરો.

ભક્તિ.

સરવ આપકા સર્વતો સમે, કર ગ્રહી પ્રભૂ તારને તમે;

મદદ તાહરી ચાહું સર્વદા, કર ગ્રહેલ ના છોડશો કદા.

મુજ મની અતી છોડિછે હરી, પણ યશે દયા દૃષ્ટીને જરી;

સુલભ કાં આ સદ્યનો સરે, જ્ય હરે હરે હે હરે હરે.

વૃત્તાંતનો આરંભ.

એક વખત સગાજશહને તેમની સ્ત્રી શંગાવતી નજદીકના
ધનાઘ સગાના મરણના ગમગીનીમાં ગીરકતાર યએલાં થયત
ગૃહમાં ખેડાં હતાં. થોડી વારે શાહ બોલ્યા. આ જૂઠી અને
સ્વપ્રવત્ન દુનિઆમાં વસનારાં ધણા માણસો કહે છે કે કલાણું ધર,

ફલાણો પુત્ર અને ફલાણી સ્ત્રી મારી છે; એમ માનવું, એ માનનારની મોટી ભૂલ છે. જુઓને, ધનજીભાઈ મરી ગયા; તેમની ડેટલી બધી રિધિ છે; વળી અધુરામાં પૂરું પાછળ કાંઈ પણ સંતતી નથી. હો, એટલી બધી દોલત હતે તેમાંથી કાંઈ પણ સાથે ગયું? આ સંસારમાં ખરું તાત્પર્ય શું છે, તેનું ભાન ઈશ્વર કૃપા વિના આવતુંજ નથી. કમાઈને માત્ર કોશ ભરવા એજ ખરું કામ સમજી, ઘણા અત્તાની માણસો ખાલી હાથે પોતાની કરણીનો હિસાબ આપવા ચાલ્યા જાય છે. ધનજીભાઈની ડેટલી બધી સાચવણુ! કેટલો બધો લોભ!! ધનની પાછળ ધાવામાં એટલા બધા ગાંડા ખની ગયા હતા કે પરમાર્થનાં કામ વિચાર કરવાનો પરવાર રૂવખામાંએ આવતો નહીં. આહા!! તેમાંનું કાંઈ કામ આંધું નહીં અને સઘળું મૂકી ચાલી નીકળ્યા. આ ઉપરથી એમજ નિશ્ચય થાય છે કે પરમાર્થ અને ઈશ્વર સ્મરણ સાથે આવે છે. અને તે વિના બીજી કશી સ્ત્રી સાથે આવતી નથી.

શં—પ્રાણનાથ, આપના સઘળા અક્ષર સોનાના છે. આત્માના ઉદ્ધારાર્થે એ વાક્યો હૃદયમાં કોતરી રાખવા યોગ્ય છે. મારું ચિત્ત પણ એ ખરા તાત્પર્ય તર્જન આકર્ષાઈ ગયું છે. વાર, આપે સારો પ્રસંગ કાઢ્યો. ઈશ્વરે આપણને હરેક રીતે સુખીઆં કરીએ, આપણો વ્યવહાર ચાલે તેટલું તેણે આપણને દ્રવ્ય આપ્યું છે; વળી આપણે એક ચેત્તૈયો છે, એટલે કોઈ પ્રકારની ન્યુનતા નથી; વાસ્તે મારો એવો અભિપ્રાય છે કે આપણી દોલતમાંથી કાંઈ પણ ભાગ હમણાં પરમાર્થે વપરાય તો વધારે

મારું પરોપકાર કરવાના અનેક રસ્તા છે, તેમાંથી સર્વોત્તમ લાગે તે આપણે ગ્રહણ કરીએ.

શા.—પ્રાણ પ્રિયા, મારો પણ એજ અભિપ્રાય સમજવો, સમજા કરતાં દેહાત્મ રક્ષક ને અંન, તે દાનને હું સર્વોત્તમ મનાયું; માટે આજથી તમને એટલી આત્મા આપું છું કે આપણા દ્વાર પ્રત્યે ને કોઈ અભ્યાગત કે અનાથ અભાગ્ય માટે આવે તો તેમાંનાં કોઈને પાછાં વાળવાં નહીં. હમેશાં આંધળાં, લૂલાં વગેરે નિરાશિતોના કામમાં આપણાથી અને તેટલી યથા શક્તિ મદદ કરવી.

શં.—પ્રાણનાથ, આપની આત્મા શિરતાજ કરું છું, તે સાથે મારો એક અભિપ્રાય આપને નિવેદન કરવા માગું છું; તે એ કે ટેક છે, તે સર્વોત્તમ છે માટે આ વિષે કોઈ પણ અટક યા ટેક રાખવાની જરૂર છે, પછી આપની ઈચ્છા. આપની ઈચ્છાને અનુસરવું એજ મારું કરતવ્ય છે.

શા.—તમારો વિચાર ખરાબર છે. તો આજથીજ હું ડરાવ કરું છું કે હમેશાં એકાદ અભ્યાગતને જમાડ્યા પછી હું જમીશ. ને દિવસે હું અભ્યાગતને જમાડી શકીશ નહીં, તે દિવસે હું જમીશ નહીં. આ મારા ખોલવા પ્રમાણે વર્તવાનું આજથીજ શરૂ કરું છું.

શં.—આપને જમાડ્યા વિના મારાથી જમાય નહીં, માટે મારો પણ એજ નિયમ પોતાની મેળે થઈ ચૂક્યો.

શાહને એજેયો એ એકજ પુત્ર હતો. બાલ્યાવસ્થા છતાં તેના દિલમાં દયા તથા પરોપકારે વાસ કર્યો હતો. વળી ઈશ્વર ઉપર તેનો દૃઢ વિશ્વાસ હતો. નિશાળમાં બેસવા જાય, ત્યાં ગરીબોના હોકરાઓને નેહતાં પુસ્તકો પાઠી અપાવવાનો તથા

ઉનાળાના દિવસોમાં આખી નિશાળના છોકરાઓને પાણી પ-
વરાવવાની ગોઠવણ કરવાનો તે તક પોતો નહીં. રસ્તામાં કોઈ
અનાથ ભૂખું તરસું ટળવળતું હોય તો તેની યોગ્ય સંભાળ લી-
ધા વિના તે આગળ ચાલતો નહીં. આવા અતિ ઉમદા ગુણો-
ને લીધે તથા તેની સર્વઉપર અતિ માયા, તેનાં મધુર વચન
અને તેની સુંદર કાન્તીથી આખા ગામનો તેના ઉપર અપાર પ્રેમ
હતો. આવો સુપુત્ર નિર્મી દંપતી, ઈશ્વરનો ઉપકાર માની સદા
મગ્ન રહેતાં હતાં. એટલું તો સર્વ કોઈ કમૂલ દરેકે કે કુમળા છો-
ડને જેમ વાળવાને ચાહીએ તેમ વળે છે. કાચા કુંભ પર દાખેલું
ખીંટું બરાબર ખેસે છે. નાનાં છોકરાં આખો દિવસ તેમનાં મા-
બાપની પાસે રહે છે, તેમાંએ બાપના કરતાં માની પાસે વસવાનો
તેમને વધારે વખત મળે છે. આ કારણસર પોતાની મા કે બા-
પના ગુણ દુર્ગુણાદિ લક્ષણ બહુ ધા બાળકમાં આવે છે; અને
તેથીજ દયા, પરોપકાર, વિવેક સત્યતા અને ક્ષમા આદિ સદ્ગુ-
ણો અને અસત્યતા, ક્રૂરતા હાલકાપણું અને અવિવેક આદિ દુ-
ર્ગુણો મા-બાપમાં જેવા હોય તેવા બાળકમાં આવે છે. સગાળ
શાહને શંગાવતી જ્યેષ્ઠા સદ્ગુણથી ગુણગરાએલ નમ્રતા રૂપ
હતાં તો તેમનાથી ઉત્પન્ન થએલો એજેયો તેવો કાં ન થયો જ્ને-
હએ? અવશ્ય તેવોજ થાય. એજેયામાં ઉપરના ગુણો સાથે
માતૃ તથા પિતૃ ભક્તિ અસાધારણ હતાં.

શાહ શંગાવતી ને એજેયો એ ત્રણે સદ્કર્મો કરી સદા સુ-
ખમાં દિવસ નિર્ગમન કરતાં હતાં. શેક મોટા શાહકાર હતા. તે-
મને જાતે કમાવા જવાની જરૂર નહોતી. મોટાં મોટાં ઘણાં શહે-
રોમાં તેમની દુકાનો હતી. વિશ્વાસુ તથા નિમકહલાલ ગુમાસ્તા

સવળી દુકાનોનું કામ શેડની આજ્ઞા પ્રમાણે ખરાબર બનવતા હતા. શેડની નામના જમીન પર અતિ પ્રસરી રહી હતી. શેડ શેડા-ણી તેમના વૃત્ત પ્રમાણે અભ્યાગતને જમાડી હમેશાં જમતાં હતાં. આ રૂઝુ વૃત્ત નિર્વિષ્ટે પાળતાં હતાં, તેવામાં વર્ષા વરસુ ખેડી.

કુંદનની કીમત કસોટી વિના થતી નથી. તેમની દૃઢતાનો પારખ જે સદા પાસેજ વસતો હતો, તેણે ખરી કસોટી વહે પારખવાનું કામ વોરી લીધું.

આગુર માસમાં એક વખત ધણા દિવસ લગી મોટી એકી રહી. મૂશળધાર વરસાદ પડવાથી નદી કિનારાનાં ધણાં ગામ તણાઈ ગયાં. મોટા અને નાના રસ્તા બંધ પડી ગયા. મુસાફરો જે જ્યાં તે ત્યાં ઓડવાઈને ખેસી રહ્યા. ચરવા ગએલી ગાયો ઊંચા પ્રદેશ પર ઉભી રહી, અને વાહરડાં ધરે ધાવવા માટે ધાડે નાખે. સામમાં ગએલાં સ્ત્રીપુરુષો ગ્રાડને અને પહાડને આશરે રહ્યાં, પણ છોકરાંઓ ધરે ઘોડીઆમાં વલખવા લાગ્યાં. તળળી ઠમિરતો જમીન દોસ્ત થઈ ગઈ. આ જળ પ્રત્યક્ષ જેવા વખતમાં નજદીકના પાડોશી એક બીજને ત્યાં જઈ શકે નહીં, તો દૂરનાની શી આગા રાખવી? આવા તોફાની વખતમાં કોઈ અભ્યાગતને શાહ મેળવી શક્યા નહીં. ઉપરા ઉપર આઠ અપવાસ થયા તોપણ દંપતિનાં દિલ ડગ્યાં નહીં. આઠમે દિવસે વરસાદ બંધ પડ્યો, ત્યારે શહે અભ્યાગતોની બાળ કાઢવાને માટે ગુમાસ્તાઓને મોકલ્યા. તેઓ આખું શહેર, પરંતુ, વાડી વગેરે સર્વ સ્થળમાં શોધ કરી ચૂક્યા, પણ ક્યાંઈએ અભ્યાગતની બાળ લાગી નહીં. આખરે એક ગુમાસ્તો તળાવની પાળે જઈ ચડ્યો, ત્યાં ગ્રાડની નીચે ગણિત કોડની મહા વેદનામાં ઘેરાએલા એક

અભ્યાગતને સતેલો જોઈ, તે તેનીપાસે ગયો; અને આગળ આવી જો હાથ જોડી જોડ્યો કેમહારાજ, આપ મારા શેઠને ત્યાં જમવા પધારો.

અ.—તારો શેઠ મને જમાડવાને આહતો હશે, તો તે મને જાતે કહેવાને આવશે.

અભ્યાગતની ઈચ્છા શાહને જાહેર થતાં, તેમણે વિસામા લેતાં લેતાં આવીને જમવા તેડી જવા માટે નમ્ર વિનંતિ કરવા માંડી, ત્યારે અભ્યાગતે કુદ્યું કે અરે શેઠ, હું ગણિત કોડની મહા વેદનાથી ઘેરાઈ ગયો છું દરદની ખેલદ પીડાને લીધે છેક અશક્ત થઈ ગયો છું, માટે તમારે ત્યાં મારાથી જમવા આવી શકાય તેમ નથી.

શા.—મહારાજ, આપ અતિ પીડા પામો છો એ હું સારી રીતે જાણું છું, વાસ્તે આપ કહો તો રથે રેવંત જોડાવું, કહો તો ગાડીમાં ગાદી બિછાવી આપને લવલેશ દાનિ ન થાય તેવી રીતે તેડી જઈ.

અ.—અરે ભક્તજન, અમારે સાધુ પુરુષને ઘોડાં કે વહેલો હોયજ નહીં, માટે તમારે વધારે આગ્રહ કરવોજ નહીં.

શા.—મહારાજ, એમ મને નિરાશ ન કરો. નિરૂપાયે સધળું કરવું પડે. જો આજ્ઞા આપો તો પાલખી મંગાવી ઝાઝા જતનથી તેડી જઈ.

અ.—હું આજવાને અશક્ત તો છું, તો પણ કોઈ ઉપાયે તમારે ત્યાં આવી શકીશ પણ વખતે મનગમતી રસોઈ માગીશ, તે તમારાથી આપી શકાશે નહીં ત્યારે તમારું પણ જશે, વાસ્તે તમે સુખેથી પાછા જાઓ તો સારું.

શા.—મહારાજ, આપ સરખા સાધુ પુરુષના પ્રતાપથી હું સારી સ્થિતિમાં છું. મારે ત્યાં આપને કોઈ જાતની ન્યુનતા રહે-
શે નહીં. આપની મરજી સંપાદન કરવાને હું તત્પર રહીશ, માટે
આપ કૃપા કરી પધારો.

અ.—શાહ, તમે બહુ આગ્રહ કરો છો, તેથી હું આવવા
કષ્ટલ થાઉં છું; પણ જો તમારી સ્ત્રી તેડવા આવે તો હું આવું.

અભ્યાગતની દૃષ્ટિ શહે શંગાવતીને જણાવી કે તરત તે
પૂરા હાથે બિર અભ્યાગતના આશ્રમે આવો હતી રહી, અને
જુએછે તો શાહની સાથેના માણસોની વચ્ચે માંખીઓના બ-
ળમણાસાથેના ગંધાતી ગોદડીમાં પડેલા એક અભ્યાગતને તેણે
દીડો. તેને પ્રણામ કરીને તે બોલી—મહારાજ, આપ અમારા
દારવિષે પધારી બોજન લેઈ અમને પાવન કરો.

અ.—સાંભળ માઈ શંગાવતી, અમે અગ્રેશી યોગીઓ, આ-
વાની અનેક વસ્તુઓની મરજી કરીએ તે તમારાથી આપો
શકાયે ?

શા.—મહારાજ, અમે દંપતિ આપનું દિલ જરાપણ કુઆવા
દેઈશું નહીં, માટે આપ પધારી અમને પાવન કરો.

અ.—તો બહુ સારું, પણ હું ચાહીને તમારે ત્યાં પહોંચી
શકું તેમ નથી.

શા.—તો શી ચિન્તા છે ? આપ આજ્ઞા આપો એ પ્રમાણે
જાત્રા જતનથી હું તેડી જઈ.

અ.—વાર, ગાડીના ગડગડાટથી તો વેદનામાં બહુ વધા-
શે થાય, પાલખીમાં પણ હચમચાટ થયા કરે, માટે માઈ શં-
ગાવતી, એક સુંદર કંડીઓ આણી, તેમાં રત્ના પોજ મૂકી, તે

ની અંદર મને ખેસાડી, તે કુંડીઓ તારે માથે મૂકી, ધણીજ ધીમે ધીમે ચાલતી મને તેડીજ.

શં.—(થોડી વારે) મહારાજ, આ કુંડીઓ આખો.

અ.—ઠીક, તારે મને તેડીને અંદર ખેસાડ.

* શંગાવતીએ અવ્યાગતને ઉચકી કુંડીઆમાં ખેસાડ્યો. તેનું આખું શરીર ગણિત કોડથી એટલું ગદગદી ગએલું કે જ્યાં જ્યાં શંગાવતીના હાથ અડખ્યા, ત્યાંથી ચામડી હાથસાથે વળગી આવી, અને રૂધિર તથા પડેના હાથે રેલા ચાલ્યા, શંગાવતીએ કુંડીઓ માથે લીધા પછી સૌ ધર તરફ ચાલ્યાં. કુંડીઆમાંથી રૂધિર તથા પડેના એટલા રેલા નીકળવા માંડ્યા કે તેનાં સપ્તજાં વચ્ચે તેથી બીજાનું ગવાં અને તેનું આખું શરીર તેણે વતી નાહી રહ્યું. આ જોઈને જોવાને ગામની અદારે આલમ ઉભરી. નવો દેખાવ દેખી કેટલાંએક માણસો યુંકતાં યુંકતાં તથા હાડ છેડ કરતાં અનેક તરેહની હાંસી કરવા લાગ્યાં છતાં શાહ અને શંગાવતી લવલેશ શંકાતાં નહોતાં.

આઠમે અપવાસે સાડાત્રણ મણનો બોળે ઉપાડી ચાલવું બહુ દુર્લભ. આંખે અંધારાં આવે, પગ પાણી પાણી ઘસ જાય, શરીર શીતળ બને, ડોકી ડગ ડગે પણ શું કરે ? રસ્તામાં અનેક વિસામા લેઈ સુખે દુઃખે સૌ ધરે પહોંચ્યાં. પછી સાધુને કુંડીઆમાંથી બહાર કાઢી, બાળેડપર ખેસાડી, સુવર્ણની આરીએ નવરાવી ધોવરાવી, સ્વચ્છ કરી, અતિ મદદા પૂર્વક પૂજા કરી;

* આવી સ્થિતિમાં માણસ બોલી ચાલીકે જીવી શકે નહીં. અતિશયોક્તિ છે; તોપણ એટલું તો હોવું જોઈએ કે તેનું બહુ શરીર સડી ગયું હશે.

(૧૮)

છેલ્લે તૈયાર થએલાં સુંદર પકવાનો થાળમાં પીરસ્યાં, અને તેમાંથી
જમાડવા માટે દંપતિ વિનતિ કરવા લાગ્યાં.

“આહો સખી થામળીઓ જોવા જઇએ” “એ દેશી.”

જમો જમો વિનતિ કરું વાર વારે,
કોડે કીધો સાકરનો કંસારે;
સુંદર શીરો નિપાવિઓ તમ સાટરે,
મોહન થાળ બનાવ્યો મોહન માટરે;
મોદકતો જમોને મોટે મનરે;
સાધુજન જમવા આવ્યા ધન ધનરે;
બોળા દૂધે બનાવ્યો દુધપાકરે,
સાધુ માટે સુંદર વઘાર્યાં શાકરે;
પુરણ બોળી જમોને પૂર્ણાનંદરે,
પવન પ્રેમે ઉડાડું મંદ મંદરે;
બેબર ધીથી બનાવ્યાં ધરી ધીરરે,
કૃપા કરી આરોગો આંતે ખીરરે;
પ્રેમે વડી વઘારી પૂરી હીંગરે,
બોળા ફળી આદિ સુધારી શીંગરે;
ભાત મહીં પિરસું કંદેલાં દૂધરે,
સેવકની સાધુજી હોને શુદ્ધરે;
કૃપા કરી આરોગો યોગી નાથરે,
દંપતી ઉભાં સન્મુખ જોડી હાથરે;
મુખવાસ જમિને કરો આરામરે,
ભક્તજન જાણે સર્વાં સહુ કામરે;

(૧૯)

સાધુનો જવાબ.

“નાનકશાહી લોકો બહારમાં જે રાગ ડંડી ફૂટતા ગાય છે,
તેને મળતા રાગથી ગવાશે.”

અમે અધોરી જંગલકા ને ક્યા કરું પકવાન,

મૈયા મેં ક્યા કરું પકવાન;

લાડુ પુંહારા રચે નહીં, અબતો ધરંગા ધ્યાન ૧

શિરા પુંહારા દૂર રખો મેં કેતા વારમવાર, મૈયા મેં કેતા ૦

અમે અધોરી જંગલકા એસા નહીં આહાર. ૨

શાક પાક તો ના ચહીએ મેં ક્યા કરું કંસાર, મૈયા મેં ક્યા ૦

અધોરી કેરા અહાર ના હે લે ચલો નરનાર. ૩

અધોરિ અનકું ના જમે પુમ સુન લો નરને નાર, મૈયા પુંમ ૦

હમ ભોગીહિ માટી કેરા દો હમને આ વાર. ૪

માંસ મુજેકું દીલ્વાયો તખતો કરું આહાર, મૈયા તખ ૦

દેનેકી જો ના કહોતો ચલે જર્જ આ વાર. ૫

હમ ખેઠે તે જંગલમે ઉવાં બડા હતા આરામ, ચેરેકું બડા ૦

ક્યા કરેનેકું લે આયાહિ શાહ પુંહારે ધામ. ૬

પુમ દોનુંકા ખોલ સુની હમ આયાહિ આવાસ, બલા હમ ૦

ગુમાન ટેકી ક્યા પુમ રખતે હમ હો ગયે નિરાશ. ૭

હમ ખીશવાશી હો ગયાતા સુની પુંહારા ખોલ, ખરેખર સુની.

અખી ઉધરસે ચલે જર્જગા કરદો રસ્તા ખોલ. ૮

શા.—અમ સરખાં પામર ઉપર આપે હમેશાં કરેલા
રાખવી જોઈએ. આ કરેલી રસોઈ આપને રચતી ન હોય તો
તેના કાંઈ જરૂર નથી. આપની ઇચ્છા પ્રમાણે હાલને હાલ તૈયાર
કરી રાખું છું. અમારાં ધન્ય બાગ્ય છે કે આપનાં ચરણ અ-

મારા દ્વાર પ્રત્યે થયાં છે. મહારાજ, અમારા ખોળીઆમાં પ્રાણ હશે, ત્યાં લગી આપની આત્મા ઉલંઘન કરશું નહીં.

શં.—મહારાજ, જેવી રીતે આપ કચ્છા કરી પધાર્યા છો, તેવીજ રીતે કચ્છા કરી થોડી વાર બિરાજશે. આપને રૂચતી રસોઈ હમણાં હુંજ તૈયાર કરી નાખું છું.

અ.—બહુ સારું, સતાપી રાખી તૈયારી કરો.

ચંગાવતી ઘરમાં આવી શાહને કહે છે, પ્રાણનાથ, અભ્યાગત તો માટી માગે છે, તેનો શો ઇલાજ ?

શા.—કાંઈપણ ઇલાજ કરવો નોંંછશે. તમે જાણતાં તો હશે કે આપણે વચ્ચે બંધાયેલાં છીએ માટે શિર જાય, તો બસે. પણ વચ્ચે જવા દેવાશે નહીં.

શં.—ત્યારે જે કાંઈ ઇલાજ કરવો ઘટે તે બેજાસર કરવો નોંંછએ.

શા.—હવે તમે ધીરજ રાખો. હુંજ માટી લેઈ આવું. કેમકે આ કામ બીજાને સોંપાશે નહીં.

શં.—આપ ખરાખર કહે છો. આરંભેલું કામ પાર ઉતાર્યા વિના છૂટકો નથી. ત્યારે હવે ઝટ જાણેને હું અભ્યાગતની પાસે બેસી તેમનું ચિત્ત સ્થિર કરું છું. કુધાને લીધે મારાથી આંહીઆં બેસી પણ થકાવું નથી ત્યારે આપ શી રીતે લેઈ આવી શકશો ? (તેટલામાં.)

અ.—અરે માઈ ચંગાવતી, તમે મારી પાસે આવો. મને દરદની વધારે વેદના થવા માંડી.

ચંગાવતી ઉતાવળી ઉતાવળી લડયડીઆં ખાતી આવીને જુએ છે તો સાધુને શુદ્ધિ વિનાનો પથારીપર પડેલો દીઠો, તેને

(૨૧)

આવી દુઃખદાયક સ્થિતિમાં દેખીને પસ્તાવો કરવા લાગીકે અરે પરમેશ્વર, અભ્યાગતને શું હર્ષે જમવા તેડી લાવીશું. તેમ છતાં કાંઈ વિપરીત થશે, તો હું પાપણી ઠરીશ. મહારાજ, મહારાજ, હું આપની સેવામાં હાજર રહી છું. આપને શી ઇચ્છા થાય છે, તે કહો અને આપ શુદ્ધિમાં આવો. આપનું ફરીવાર ખગડેલું શરીર હું ઘોષ નાખું. એટલું કહી અભ્યાગતનો હાથ ત્રાલી બેઠો કરતાં પ૨ની ચિકાશને લીધે હાથ લપસી જતાં શક્તિહિન શંગાવતી રૂધિરમાં પડી ગઈ. વળી ધીરજથી ઉભી થઈ સાધુને શુદ્ધિમાં આણી ફરીથી નવરાબો, અને પોતે પણ નાહીને શુદ્ધ થઈ.

સગાજશાહ લોક લગ્નજનને તરછોડી પોતાના વચનને શરણે થઈ બેઠકથી માટી લેવાને માટે રસ્તામાં જ્યાં ત્યાં વિસામા ખાતા કસાઈવાડે ગયા. ત્યાંથી પાછા આવતાં આંખે અંધારાં આવવા માંડ્યાં, અને માથામાં એવી ચક્કર આવી કે ચાલી શકાયું નહીં, એટલે રસ્તામાં એક ઓટલે બેસી ગયા. શાહના ગામમાં આજનો દિવસ નવાઈનો થઈ રહ્યો હતો. નિરૂદ્ધમી લોકોનાં ટોળે ટોળાં શાહના ઘરની અને તેમની પછવાડે બટકતાં ફરતાં હતાં. જ્યાં તે બેઠા હતા, ત્યાં કેટલાએક લોકો આવી તેમની અનેક રીતે હાંસી કરવા લાગ્યા. કોઈ ગાંડો, કોઈ મૂરખ, કોઈ ભમેલ, કોઈ માંસાહારી અને કોઈ ભગતપ્રે કહે. કડવાં વચનોના આટલા બધા વરસાદથી તેમનું ચિત્ત ભીંજાયું નહીં. પોતાનું વચન પાળવાને માટે તે એટલા બધા ફિક્કરમંદ થયા હતા કે લોકોના બોલ તેમના કાનપર એક કોલાહલનીજ અસર કરતા હતા. મનમાં ફિક્કર કર્યા કરે છેકે મારાથી ઉતાવળું ચલાવું

નથી. ઘર દૂર છે ત્યાં પહોંચતાં વાર લાગશે તો અભ્યાગત
આલ્યા જશે. જો આમ થશે તો હું અપરાધી ઠરીશ. હે પ્રભુ,
મારા પગમાં શક્તિ આપો કે જેથી હું વખતસર ઘરે પહોંચું.
ઘણું શ્રમ ઘરે પહોંચ્યા. ત્યાં આવી શંગાવતીને કહ્યું કે આ લેખ
આવ્યો માટે તું તે રાંધીને તૈયાર કર.

શં.—આ તૈયાર થયું, માટે ચાલો સાધુજીને પીરસાએ.

યાજ્ઞમાં પીરસેલું માંસ આરોગાવવા માટે અભ્યાગત પ્રત્યે
દંપતિ પ્રાર્થના કરવા લાગ્યાં.

“ઓરા આવો શીવશંકર ભોળા

અથવા.

મારોરે સ્વામી મારાથી છોટા.”

“એ દેશી.”

જમોને યાજ્ઞ જોગીજી જઈ વારી,

કંચન કેરી પાસે મૂકી ઝારી,

અહા સોતી સેવા લ્યો સ્વીકારી,

જમોને યાજ્ઞ જોગીજી જઈ વારી.

આજ્ઞે પર જસો યોગાધારી,

જૂગલ કર જોડીએ નર નારી;

શુદ્ધી હવે સાધુ લ્યો અમારી, જમો યાજ્ઞ

પ્રીતમ પ્રીત પેરોને પીતાંબરી,

ધ્રુવિત અમે રસોષ તોરે કરી;

જોગિજી નથી ખામી મેં રાખી જરી. જમો યાજ્ઞ

લોકની લક્ષ્મી દૂર અમે તો કરી,

સાધુજી હવે વિપતી કરોને પરી;

સેવક જનની વિનતિ હૃદય હ્યો ધરી, જમો થાજ
આરોગીને કૃપાળુ કૃપા કરી,
દયા દૃષ્ટી દીન પર રાખો જરી;
કરૂણા કરો શિર પર કરને ધરી, જમો થાજ.

પ્રભુ પ્રાર્થના.

એલૈયા આખ્યાનને ઠાળે.

કરૂણા સીંધુ હવે કરૂણા કરોને, નજર કરો દીનાનાથજી.
મહેર કરો તમે માવજી હવે, હાંસી કરે છે સૌ સાથજી.
લોક લગ્ન કરો ત્યાગ કર્યો તે, જાણો છો જીગદાધારજી,
સેવક જન કેરી શુદ્ધી લહોને, વિષ્ણુપતી કરો વારજી.
અમ થકી અપરાધ જે થયા હોય, ક્ષમા કરોને દયાળજી,
રંક સેવકો કેરી વિનતિ સ્વીકારો, ભક્ત તણી હ્યોને ભાજજી.
અપવાસ અમને અધિકા થવાથી, ગાઇ છે શરીરની શુદ્ધજી.
વીનતી કર્યાની વાલમાને, હવે નથી રહી બુદ્ધજી.

અ.—અરે ભક્તજનો હું જે કહું તે તમે સાંભળો. અધોર
જંગલમાં વસનારો હું અધોરીછું. પશ્ચાદિ પ્રાણીની માટીનો હું
કોઈ દિવસ આહાર કરતો નથી. જો મળે તો ફક્ત માણસની
માટીનું ભક્ષણ કરું છું માટે મને ભોજન કરાવવાની જો તમારે
પૂરેપૂરી ઇચ્છા હોય, તો માણસનો વધ મારી નજર આગળ કરી
તેની માટીનું મને ભોજન કરાવો. જો તમારાથી તે પ્રમાણે
બની ન શકે, તો મને રજા આપો, અને તમારા ખોલ ફોક કરો.

શા.—મહારાજ, આપને માણસની માટી ખપશે !

અ.—હા, હું અધોરી છું તેથી મારો આહાર માણસની

(૨૮)

માઠીનો છે, જો તમારાથી આપી શકાય તેમ હોય તો આપો અને તેમ બની શકે તેવું ન હોયતો તમે મને રજા આપો, એટલે હું મારે રસ્તે ચાલ્યો જાઉં.

દંપતિ—મહારાજ, આપ કૃપા કરી બિરાજો. પ્રાણાંત બગી અમે આપની ઇચ્છા પરિપૂર્ણ કરીશું.

અ.—પણ મારો જમવાનો વખત વીતી જાય છે.

દંપતિ (સંકેત કરીને).—આપને માણસની માઠી ખપે છે, તો અમે અમારા દેહ આપને અર્પણ કરીએ છીએ.

અ.—ના, ના, તમારી માઠીની મને ઇચ્છા નથી, પણ તમારા જે પુત્રને મેં નિશાળે જતાં જોયો, તેના માઠીનું ભોજન કરવાની મને ઇચ્છા થઈ છે, વાસ્તે તેનું મને ભોજન કરાવો તો ઠીક થાય.

અભ્યાસતની ઇચ્છાનું અવલુ થતાંજ દંપતિનાં હાડ સ્ત્રી-થીજ થઈ ગયાં. તેઓ અન્યો અન્ય સામાં જોઈ રહ્યાં છે, પરંતુ શોકાવેશને લીધે કોઈનાથી કાંઈ પણ ખોલી શકાતું નથી. આ હકીકત આખા ગામમાં ચોરે ચકલે અને ઘરોઘર પ્રસરી ગઈ. સઘળાં સ્ત્રી પુરુષોને એક સાથે નિશ્ચય થયો કે શાહ ટેકી અને એક વચની છે, માટે જરૂર એલેમાનો ભોગ અધોરીને આપશે. અરે બગવાન; આવો સદ્ગુણી, સકોમળ અને સુંદર કાંતીવાળો એલેયો આ બટકતા અને પુતારાનો ક્ષણવારમાં ભોગ થઈ જશે. અરે અભાગીઆ, વજ્જર છાતીવાળા, નિર્દય અધોરી, આવી અધરિત બિક્ષાની માગણી કરતાં તારી જીભ કેમ ઉપડી.

આ વખતે એલેયો નિશાળે બણતો હતો, ત્યાં આવી કેટલાએક લોકોએ આ હકીકત તેના મહેતાજીને જાહેર કરી. વાત

સાંબળતાંજ મહેતાજી ચમકી ગયો. શી વાત ! ! ! ચેલ્યાનો બોગ ? તે કોઈ કોઈ વખતે મારી કસ્ટરમાં આવે છે, તોપણ તેની કોમળ કાયાને સહેલામાં સહેલી શિક્ષા કરવાને મારું દિલ ચાલતું નથી, તારે કોણ એવો અભાગીઓ છે કે આવા રનરૂપ ચેલ્યાને તે દુખી શકતો નથી ? હવે ફિકર નહીં, મારું ચાલશે તેટલું કરી ચેલ્યાને સમજાવીશ.

મહેતાજીએ ચેલ્યાને પોતાની પાસે બોલાવી સમજાવવા માંડ્યો—ચેલ્યા, કોઈ અધોરી તારે ઘેર આવ્યો છે, તેણે તારા દેહનું બક્ષણ માગ્યું છે માટે તારે આગળથી વિચાર કરી ખરી તદખીરમાં રહેવું એવી મારી સલાહ છે.

એ.—કોણ એવો અધોરી છે ? અને તે મારા દેહનું બક્ષણ શા સાર માગે છે ?

મહેતાજી—તારાં માબાપ તેને ધમ્મિત બોજન કરાવવાનું વચન આપી ઘેર તેડી ગયાં, ત્યાં પીરશેલાં અનાદિકનાં મિષ્ટ પકવાનોની ધમ્મજા નહીં રાખતાં છેલ્લે તારા ઉપર ધાડ આવી છે.

એ.—મહેતાજી સાહેબ, આપ ને સલાહ આપોછો તે ધટિત છે, પરંતુ મારાં માબાપ મારા દેહનું બક્ષણ આપવાને જ્યારે બંધાઈ ગયાં અથવા બંધાયા વૃલ્લ સંકડાશમાં આવી ગયાં હશે, ત્યારે તો મારે મારા દેહની હયાતી કરતાં તેમનાં વચનની રક્ષાની વધારે ચાહતા રાખવી જોઈશે.

મહેતાજી—એવા ધણાં નિર્દય ને ધુતારાઓ સત્તવાદીઓને દુઃખ દેતા આવ્યા છે.

એ.—તેતો ખરું, તોપણ આ વિષે મારાં મા બાપ પાસેથી

ખરા ખખર મળે, તારે નિશ્ચય થાય.

ઘણી વારે દંપતિ પાછાં દૃઢ થયાં અને અન્યો અન્ય વાતો કરતાં હતાં તેવામાં શંગાવતીએ કહ્યું, સ્વામીનાથ, આ શું થવા બેઠું ? આતો કાર્ય છેક ઉલટું ઉતર્યું. હવે તો વાત અણીપર આવી. (ધ્રુવકો મૂકીને) પ્રાણનાથ, અભ્યાગત તો આપણી આંખની કીકી અને આશાના અંગારાની માટીનું બક્ષણ માગે છે. હવે આપણે શું કરવું ?

શા.—અરે, આમ છેકળ અખળા યદ્યપે ? ધીરજ રાખીએ. મનેતો એમ જણાય છે કે હવેર આપણી પરીક્ષા કરે છે; વાસ્તે આપણે આપણું પણ નહીં છોડતાં ધીરજ રાખવી. બાવી કદી મિથ્યા થયે તહીં. ટેકને વિદ્ય અનેક. વળી સાંભળો. “દુનિઆમાં ડાહ્યો, ડાહ્યપણથી દુઃખ પામે.” “એ દેશી.”

સંકટને સમયે ધીરજ અંતર ધરીએ,

સાઘ કરે પરિબ્રહ્મ પરાત્પર, પ્રભુ હસ્થાને વરીએરે;

સંકટને સમયે ધીરજ અંતર ધરીએ.

સતિ સિતાને સંકટ પડીયું, હરણ કર્યું ને વારે;

શુદ્ધ ચિત રાખી ધીરજ ધારી, પૈકુંડ ચડીઆ વારેરે. સંકટને.

પાંચાળીનાં વસ્તર પૂર્વાં, દાત પરાભવ ટાણે;

ધીરજનાં એ છે કૃણ રૂડાં, સોચ શીદ તું આણેરે. સંકટને.

હરિશ્ચંદ્ર હિંમત નવ હાર્યા, સંકટને સંભારી;

વિશ્વલ વેલા વારે ચડિયા, ધીરજ ન્યારે ધારીરે. સંકટને.

મુજ માટીનું બક્ષણ ધાર્યું, હત તો સૌથી સાફ;

મયારામ મનથી કલ્પેલું, પણ કે પેરે હાંરે. સંકટને.

શં.—ખરાખર છે પ્રાણનાથ, હવે મારી હિંમત વધી આ-

પણે બીજા કાંઈ વિચાર કરવાનો રહ્યો નથી. શું કરવું? પ્રમુખી એવી ઇચ્છા હશે; હવે તમે નિશાળે જા, બધી હકીકત આપણા હૈયાના હાર ચેલૈયાને કહી સંભળાવો. જોઈએ વાર તે શો જવાબ આપે છે.

આ છેલ્લી બજારે આખા ગામને ચકડોળે ચકાવ્યું. ના' નથી મોટાં સૌ આનું પરિણામ જોવાને ઠાંપી રહ્યાં અત્યાર સુધા જે નિરદયીઓ શાહની શેરીમાં ઉભરાઈ જતાં હતાં, તેમાં હવેતો ઉદયી લોકો પણ ઉભરાવા લાગ્યા. ગામનાં સ્ત્રી પુરુષો પોતાનો ધવો છોડી દઈ જ્યાં ત્યાં એકઠાં થઈ આજના કૌતકની ચરચા ચરચવા લાગ્યાં. કોઈ કહે શાહને સમજાવીએ; કોઈ કહે કે સાધુને સમજાવીએ; કોઈ તારે બીજાઓ કહેકે ચેલૈયાનેજ નિશાળેથી બોલાવી લાવી છુપાવી રાખીએ તો પછી કશી હરકત રહી? તેવામાં વિશ્વાસુઓએ વિચાર આપવા માંડ્યા કે સૌ શા સારે આટલી બધી ઘડ મથલ કરોછો? ચેલૈયો એ શાહનો પ્રિય પુત્ર છે, અધોરી પણ આંખે આંધળો નથી; એટલે આટલી બધી ફિકર રાખવા જેવું નથી. કદાચ એ બંનેમાંથી રામ ગયા, તો ચેલૈયાને મરવું કેમ ગમશે? પેલાંઓ તેને મારવાનું કરશે, પણ ચેલૈયો તે માનશે નહીં એટલે રોણ મચશે. આવા વખતમાં આપણું કાવશે તો વચ્ચે પડી ચેલૈયાને ઉપાડી લેશું.

(થોડી વારે શાહ નિશાળે આવ્યા એટલે.)

ચે.—પિતાજી, આ વખતે અહીંઆં આપનું પધારવું શા કારણથી થયું?

શા.—બાઈ, આપણે ઘેર ભોજન કરાવવા જોકે સાધુજીને

બોલાવી લાવ્યાં છીએ; તેમને વાસ્તે પ્રથમ સ્વાદિષ્ટ પકવાન બનાવ્યાં; વળી તેમની ઇચ્છાને અનુસરી કસાઈવાડેથી માટી આણી રાંધી આપી, છતાં તેઓ આમાંના કશાની ઇચ્છા કરતા નથી, પણ તારા દેહ—(બોલાયું નહીં)

ચે.—પિતાજી, આપ જરાપણ અકસોસ કરશો નહીં. સાધુજીની ઇચ્છાની માહિતી આપ પધાર્યા પહેલાંજ મને મળી ગઈ છે.

શા.—મારા પ્રાણાધાર, જ્યારે હું થોડો વખત સૂધી તને દેખતો નથી, તારે મારા જીવને કાંઈનું કાંઈ થઈ જાય છે. તારે હવે બાપલા તું વિચાર કર, કે બીજું કાંઈ પણ મારાથી બની શકે?

ચે.—પિતાજી, આથી આપને અકસોસ થતો હશે, પણ હું તો મારાં પૂણં બાગ્ય સમજું છું.

શા.—મારી આશાના આંખાર, તું સુપુત્ર છે એટલે અમારાં વચનનું રક્ષણ કરવાને બકિતબાવ બતાવે છે પણ જ્યારે હું તને કાંઈ કહું, તારે તો મારી જીભ તૂટી પડવી જોઈએ.

ચે.—મારાતિર્ય સ્વરૂપ, આપ શોક સાગરનો ત્યાગ કરી મારા દેહનો બોગ સુપાત્ર સાધુને આપી તેમને સંતોષ પમાડો. મને લાગે છે કે રખેને ઇશ્વર આપણી પરીક્ષા કરાવતા હોય? માટે જોજો, આ ખરી તક ખોઈ ખેસતા નહીં. જ્યારે સાધુજીને મારી માટીની રૂચી થઈ, તારે હું મને પોતાને પૂણં બાગ્યશાળી સમજું છું પિતાજી, આ મળ મુત્રથી બરેલો મારો દેહ કશા કામમાં આવવાનો નથી. છેલ્લે દિવસે પંચ બૂતો પોત પોતાને ઠેકાણે પડ્યા રહેશે. વળી વહેલું કે મોડું એકવાર મરવાનું તો

છેજ. એ મિથ્યા થવાનું નથી આ સ્વપ્નગુહ્ય સંસાર ક્રીડ છે. આ માયાવી સંસારની જાળમાં ગુંથાવા કરતાં સર્વદા સુખરૂપ અક્ષય ધામની પ્રાપ્તિ હું ઇચ્છું છું. વિચારીને પિતાજી, આપની નજર આગળ અનેક પ્રાણીઆ પોતાનું બોજું કુટુંબ, અથાગ ધન, મોટી મહેલાતો, અધિક અધિકાર અને વિશાળ રાજ્યો, એ સર્વ મૂકીને એકા એક ખાલી હાથે પેદા કરનારની હાથે પૂજા આપવા ગયા છે; પણ આંહીઆંથી તેઓ એક દમડી બાર સાથે લેઈ જઈ શક્યા નથી. માત્ર દયા, પરોપકાર અને હૃદય સ્મરણ સાથે આવે છે. પણ પિતાજી, તેને ધોરી જનાર વીરલાએને જન્મ આપનાર જન્મેતા ધરોધર હોતી નથી,

શા.—મારા હૈડાના હાર, તારી બાહ્યાવસ્થા છતાં તું આવા પ્રૌઢ વિચાર જણાવે છે, તે થોડું હર્ષ યુક્ત નથી પણ પછી તારું હૃદય વદન હું કયે દહાડે અને કયે ઠેકાણે દેખી શકું?

એ.—અરે પિતાજી, આવી સોનાસમી તકે આપનું પૂર્ણ જ્ઞાન ક્યાં ગયું? તમે અને હું કોણ છીએ? કૃત રસાયણે આપણને જૂજ વખત સાથે વસાવ્યા તેથી શું થયું? વળી આપ સત્યવક્તા, ટેકી અને એકવચની છતાં આ વખત આપના એ મહાન ગુણો ક્યાં સંતાઈ ગયા? મને પૂર્ણ ખાવી છે કે આપનું પૂર્ણ જ્ઞાન અને એ ગુણો સદા આપના પ્રાણસાથે જોડાએલા છે, પણ આપ મારી પરીક્ષા કરોછો, પિતાજી, આપને વિશેષ બોધ કરવાને હું યોગ્ય નથી, કેમકે આપ સર્વ ગુણ સંપન્ન છો, તોપણ આ વખતે આપની હિંમતને ટેકો આપવાને માટેજ મેં બોધ બોલું છું, કે સંકટને સમયે હૃદય સજ્જનોને સહાય કરેછે,

જીએને શીખી રાજ્યે શરણે આવનારની સહાય કરવી અને આશા સહીત આવનારની આશા પૂર્ણ કરવી, એવું પણ લીધું ત્યારે તે પણ મૂકાવવા ઇંદ્ર તથા ધર્મ રાજા ધાયા. ધર્મ હોલાનું અને ઇંદ્રે પારધીનું રૂપ લીધું. પછી હોલો ઉડતો ઉડતો શીખી રાજાને શરણે તેના ખોળામાં આવીને પડ્યો, ત્યારે જે પારધી તેને પકડવાને પાછળ પડ્યો હતો તેણે આવીને રાજાની પાસે હોલાની માગણી કરી. છેલ્લે રાજા અને પારધી વચ્ચે એવો ઠરાવ થયો કે રાજાએ પોતાના શરીરમાંથી હોલાની બરોબર માંસ આપવું. પછી એક છાંયડામાં હોલાને બેસાડ્યો અને બીજા છાંયડામાં મૂકવા સારૂ પોતાના શરીરમાંથી માંસ કાઢવા માંડ્યું, ત્યારે નરનારાયણે એ ઈશ્વર ભક્ત રાજાની વહાર કરી, એ એક વખત આપ પોતેજ કોઈની પાળે કહેતા હતા તેશું આપ વીસરી ગયા ? તેમજ હરિશ્ચંદ્ર, તારામતી અને રોહિણીસનું રૂપાં ઉભાં થાય તેવું તથા વજ્રર સમી છાતી વાળા પારધીને પણ દયા આવે એવું અરિત્ર શું આપ જાણતા નથી ? વળી શ્રીકૃષ્ણે અને અર્જુને મોરદુજ રાજાનું સત છોડાવવા જે પ્રયત્ન કરેલ છે, એ સંબંધી સર્વ હકીકત આપ જાણો છો તોપણ એ દાખલો સમયાનું સાર હોવાથી તાલે કહેવું. તે સાંભળેા શ્રીકૃષ્ણે વૃદ્ધ બ્રાહ્મણનું રૂપ લેઈ તાંબ્રપુરીના મોરદુજ રાજાપાસે આવી અતિ પોકાર કરી જાહેર કર્યું, કે હે રાજા હું બ્રાહ્મણ છું, મારી વૃદ્ધાવસ્થા થઈ ત્યારે મને કૃત (અર્જુન તર્ક આગળી કરીને) આ એક પુત્રની પ્રાપ્તિ થઈ છે; પરંતુ તે પુત્રનો ભોગ એક રાક્ષસ માગે છે. જે પુત્ર આપું તો વાંઝીઓ થઈ અને ન આપું તો તેનો દ્રોહી થઈ. મારા પુત્રના બચાવમાં રાક્ષસ એટલું કહે છે કે જે મોરદુજ રાજા-

નું જમણું અંગ આણી આપ તો તારો પુત્ર બચે, નહીં તો તે કાંઈ કાળે બચવાનો નથી. હે કષ્ટ હરણ ભૂપ, આ વખતે તું અમારું રક્ષણ કરીશ એમ ધારી તારે શરણે આબાધીએ. એટલે રાજાએ ઉચર આપ્યો કે મહારાજ, આપ નિશ્ચિત રહો. ને મારા જમણા અંગથી આપના પુત્રનું રક્ષણ થતું હોય, તો હું આ મારું જમણું અંગ આપને અર્પણ કરું છું. પૂર્વ જન્મનાં ને પૂર્ણ પુત્ર્ય હોય, તોજ મારા દેહસાટે તમારો પુત્ર બચે એટલામાં રાજાસાટે તેની સ્ત્રી તથા પુત્ર તૈયાર થયાં, પણ પ્રાહ્મણે રાજાનું જ અંગ માગ્યું તેના આગ્રહથી તેની સ્ત્રી તથા પુત્રે કરવત વતી તેને ઉભો વેરવા માંડ્યો. આ વખતે રાજાની ડાબી આંખમાંથી આંસુ પડ્યાં, તે નેહ પ્રાહ્મણે રાજાનો તિરસ્કાર કર્યો, કેહે રાજા તુ તારા દેહનો બળાપો કરેછે, તેથી તારો દેહ મારે કામ આવશે નહીં. તારે રાજાએ કહ્યું કે હે વિપ્ર, મારી ડાબી આંખમાંથી આંસુ પડ્યાં, તે દેહ દુઃખને લીધે નહીં પણ ડાબા અંગના વ્યર્થપણને લીધે. મારું ડાબું અંગ બળાપો કરેછે કે જમણું અંગ કેટલું બધું બાગ્યશાળી છે કે તેને બદલે તમારા પુત્રનું રક્ષણ થશે અને હું કેટલું દુર્ભાગ્ય કે મારો તિરસ્કાર થાય છે. પછી પ્રાહ્મણે દેહ વેરવાની આજ્ઞા આપી. આવા સંકટમાં મોરદૂજ રાજાની વિધેભરે વાર કરી એ આપના કહેવાથીજ હું જાણું છું, છતાં આપ પોતે શા સાર શોચ કરોછો? અરે પિતાજી, જીવ્યોને, દાશી પુત્ર કરણે દેહનું દાન આપી ઈશ્વરનું ઓળખાણ કર્યું એ ઐતિહાસિક દૃષ્ટાંત આપ કાં વીસરી જાઓ? આવાં અનેક ઉદાહરણો મશહૂર છે પણ તે સઘળાં કહી બતાવવા નેહ સો વખત નથી; માટે હે પિતાજી, આટલેથીજ સાવધ થાઓ.

અને મારા દેહનો ભોગ સાધુને આપી સંતોષો. એટલે શાહ ઉ-
ડી ધરે તરફ ચાલ્યા. ચેલેયો પણ ખંભે પાટી અને દક્તર લટકા-
વી, કાને વતરાણું ખોશી, ટુંકી ટુંકી ચટકતી ચાલ ચાલતો શાહની
સાથે ધરે જવાને નીકળ્યો.

રસ્તામાં તેને જોનારાં માણસો બેહદ કલ્પાંત કરવા લાગ્યાં
દયાળુ સ્ત્રી પુરુષોની આંખોમાંથી સોધારાં આંસુ વહેવા લાગ્યાં.
તેઓ અન્યોઅન્ય વાતો કરવા લાગ્યાં, કે, અરે બગવાન, આ
મનહરે મુખડા વાળો ચેલેયો હર્ષ દેર ચાલ્યો જાયછે, પણ એડી
વારમાં હતો ન હતો થઈ જશે. અરે ચેલેયા, તું તારે ધરે ન જ,
પણ અમારીપાસે આવ તારો વેરી પિતા તને મનુષ્યાહારી રા-
ક્ષસપાસે લેઈ જાયછે, માટે તું અમારી સહાયતામાં આવી પ્રા-
ણ ઉમાર પ્રાણાંતસુધી અમે તારું રક્ષણ કરશું.

લોકોનો આવો પારાવાર અફસોસ, બેહદ દિલગીરી, અને
ઘોંઝવેલી બૂમરાણુ સાંભળીને ચેલેયો તેઓ પ્રત્યે બોલ્યોકે અરે
મારાં હિતેચ્છુ, સ્વગ્રામી સાથીઓ, તમે કાંઈ પણ કલ્પાંત ક-
રશો નહીં. ધીરજનાં કૃષ્ણ મીઠાં છે. આ વખત મારા પિતાશ્રીનું
શરણુ છોડવું એ ઉત્તમ ન કહેવાય. વળી વહેલું અગર મોડું એ-
કવાર મરવાનું છે, તે કાંઈ મિથ્યા થશે? આટલી વાત લોકો સા-
થે કરી તે શાહની પછવાડે દોડ્યો * ત્યારે લોકો શાહને કહેવા લા-
ગ્યા કે અરે શાહ, આખી આલમમાં આપ પોતે પરોપકારને

---

* અત્યાર સુધી ચેલેયાએ શાહ તથા લોકોને પોતાના જે વિ-
ચાર જણાવ્યા તે ઉપરથી ઘણા વાંચનારાઓને શંકા થશે કે નિ-
શાળે બ્રહ્મનારા નાના છોકરામાં આટલું જ્ઞાન, વિવેકને વૈરાગ્ય

દયાઆદિ સદ્ગુણોથી સણુગરાએલ નમુના રૂપછો, છતાં આ વખત આપની છાતી છેકજ નિર્દયને પથ્થર સમાન કેમ થઈ ગઈ? આવો સુંદર ચેલૈયો, જેની કોમળ કાંતી એટલી છે કે તેના વદન ઉપર આપણે જરા આંગળી અટકાડીએ તો હીંગળા જેવી લાલાશ પડી રહે. વળી તે તમારો એકનો એકજ પ્રિય પુત્ર છે, તેનો ભોગ ભટકતા ને નિર્દય અધોરીને આપવાને તમારી છાતી કેમ કમૂલ કરેછે ?

શા.—અરે ગામના ગાંડા લોકો, ઈશ્વરેચ્છા બળવાન છે. વિધિની મરજી વિરુદ્ધ કાંઈ પણ બનતું નથી. ભાવી કદી મિથ્યા હોય નહીં. સવારની સાંજ કરવાને કોઈ પ્રાણી સમર્થ નથી. માટે તમે અમારી ફિકર તજીદો. કેમકે ભૂચર, જળચર ને ખેચર મહિના હલકામાં હલકા પ્રાણીઓની વિશ્વંભર સંભાળ રાખેછે, ત્યારે પ્રાણીમાત્રમાં માણસ ઉત્તમ ગણાયછે, તેની તે સંભાળ નહીં-લે? મને તો ભરસો છે કે જરૂર તે અમારી વારે ધાશે. વળી તમે કાં ભૂલો? આમાં હવું શું? અને જવાનું શું છે? માણસ સદાએ મર્ણુના પંજમાં છે. પ્રાણને વય છેજ નહીં, વાસ્તે ઈશ્વરેચ્છાને શરણે થવું એ આપણો ધર્મ છે. સુપાત્ર સાધુને તમે અધોરી અને નિર્દય ધારોમાં. વિશ્વંભરની પેરણાથીજ આ બધું

સંભવે નહીં, પણ ઈશ્વર કૃપા બળવાન છે. ધ્રુવને પાંચ વર્ષની ઉમ્મરથીજ વૈરાગ્ય થયો હતો. પ્રહલાદને પણ નાનપણથી વૈરાગ્ય થયાનું ઘણાએ વાંચ્યું હશે. વળી આપણું મહારાણી વિક્ટોરિઆ કેસરે હિંદના સ્વર્ગવાસી ભરથાર ત્રિન્સ આલબર્ટની બુદ્ધિ બહુ વહેલી ખીલી હતી. તેઓ ૭ વરસના થયા પહેલાં તેમણે પ્રતિ દિવસે બનતા બનાવની નોંધ ચોપડીમાં લખવા માંડી હતી.

ચાયછે, માટે તેની કટુ દૃષ્ટી વોરો નહીં. આપણા દેહની તો શું પણ અસંખ્ય બ્રહ્માંડોની હયાતી ઈશ્વરેચ્છાને આધારે રહેલીછે. આપણું ધારેલું કાંઈ કામ આવતું નથી. કારણકે ઉત્પત્તિને લય વા સરજવું ને નાશ કરવો એ સત્તા ઈશ્વરે પોતાનેજ સ્વાધિન રાખેલી છે, ત્યારે મારા જેવા પામર પ્રાણીને શિર દોષ શા માટે મૂકોછો ?

આ પ્રમાણે શાહ પોતાનું નિર્દોષપણું કહી પતાવી, ચેત્રે-વાસહિત ઘરે આવ્યા. ચેત્રેવાને દેખતાંજ શંગાવતીની એક આંખમાંથી આવલુની ને બીજીમાંથી બાદવાની નીકળે ગહેવા લાગી. તે મનમાં સંતાપ કરવા લાગી કે અરે ભગવાન, મજસરખું અધમ પાપી દુનિઆમાં કોઈજ નહીં હોય. દીકરાના દેહ ઉપર કુદરતી આકૃત આવેલી હોય, તે સહન થતી નથી, ત્યારે આતો સ્વહસ્તે વધ કરવાનો વખત આવ્યો. હે વિચંબર, તે મજસરખી દુર્ભાગ્ય માતાના ઉદરમાં આવો રત્નરૂપ પુત્ર શાસાર આવ્યો ? બહા ભગવાન, આ કૃત્ય કરવાથી હું કોણ કહેવાઈશ ? અરે વિચંબર, આ અધોર કર્મ મારાથી કેમ કરાશે ? હે દયાસિંધુ, આ વખતે તું મને નરકના કુંડમાં નાખવાને ધારતો હોય, યા મોટા અગ્નીમાં પ્રવેશ કરવાનું ફરમાવતો હોય, તો તે કરવાને હું તૈયાર થઈ શકું, પણ આ અધમ કર્મ કયે હાથે કરું ? જે હાથોએ અહરનીશ તેનું લાલનપાલન કર્યું છે, જે હાથોએ તેનું અહરનીશ રક્ષણ કર્યું છે, તેના તેજ હાથ આજ અધોર કર્મ કરવાનો હુકમ કેમ માનશે ? આવી રીતે શોક કરતાં તે બેશુદ્ધ થઈ ગઈ.

અ.—અરે ભક્તજન, મારો ભોજનનો વખત વીતી જાય છે.

શા.—મહારાજ, આ ચેલૈયો નિશાળેથી આવી. આપને પ્રણામ કરી, આપની સેવામાં ઉભલો છે, માટે ઘટિત આત્મા આપો.

અ.—તમે દંપતિ સારાં સારાં વચ્ચાલંકાર પહેરી આ મારી ઝોળી માંહેની કરવતીવડે ચેલૈયાને વહેરો. તમારે સંભાળવાનું છે, કે ને તમે જરાપણ કલ્પાંત કરશો તો પછી તેની માટી મારે કામ આવશે નહીં.

દંપતિ.—એમજ ?

અ.—તારે બીજું શું ?

દંપતિ.—વાર, મહારાજ, તેમ કરીએ.

શા. (શંગાવતીને).—આ વખત ખરી દહતા રાખવી. જેવી દહતા અત્યાર સુધી રાખી રહીયું, તેવીજ રાખવા મારી સલાહ છે. મને ખાત્રીછે, કે તું તારું વ્રત પૂર્ણ કરીશ, તોપણ સ્ત્રી ધું માટે અબળા થઈ બેસતી નહીં. હવે દરવાજાનાં બારણાં બંધ કરો.

શં.—બારણાંતો ક્યારનાંએ બંધ કરાવેલાં છે, અને એ ઉઘાડવાનું કામ હજારો હાથ વાળા તર્ક સોંપું. પેટીમાંથી આપણાં વસ્ત્ર ને ઘરેણાં કાઢ્યાંછે, તો હવે આપણે પહેરી લઈએ.

એ.—પિતાજી, વહેલા વહેલા પધારો તો સારું. પરોણાને ભોજન કરાવતાં બહુ અસુરે થાય તે ઠીક નહીં.

શા.—જોયું, સુપુત્ર ચેલૈયો એદને બદલે પ્રાહુણાની પરોણાંગત કરવામાં આં છેલ્લી ઘડીએ કેલો તત્પર થઈ રહ્યો છે !

હવે હું તૈયાર તો થયો પણ આંખે અંધારાં આવેછે. વળી એટલો અશક્ત થઈ ગયો છું, કે અહીંથી ઉડી શકાવું તથી. તું આંહીઆં આવ. હું તારા હાથનો ટેકો રાખી ઉભો થઈ.

શં.—હું આ આવી. મારી પણ એજ દશા છે.

શા.—શું કરીએ, જ્યાં સુધી સાધુજી જમ્યા નથી, ત્યાં સુધી આપણો અન્ન ઉગારો ક્યાંથી થાય ? અને હવે જમવાનો વખત આવવો, એ પણ ભવિષ્યને આધીન છે.

અ.—અરે ભક્તજનો, હવે હું જંગલમાં ચાલ્યો જઈશ.

દંપતિ.—મહારાજ, એટલો બધો સેવકોનો શો અપરાધછે ?

અ.—આ ચેલૈયાની માટીનું ભક્ષણ કરવાને માટે દિલ આપરે થઈ રહ્યું છે, છતાં તમે શા સારે આટલી બધી ટીલ કરો છો ? જો ચેલૈયો તમારે ગળેથી છૂટતો ન હોય, તો મને રજા આપો, કેમકે મેંતો પહેલેથીજ તમને કહેલું હતું કે અમને અધારીને નોતરવાની વાત છોડીદો, તેમ છતાં મને આંહીઆં તેડી લાવ્યાં તો હવે શાસારે બેસાડી મૂકો છો ?

દંપતિ.—મહારાજ, આ ચેલૈયો અને અમે સૌ આપની હજૂરમાં હાજર છીએ, અને અમારા સર્વના દેહ આપને અર્પણ કરીએ છીએ.

અ.—ચેલૈયા એકલાનીજ માટીનું ભક્ષણ કરવાની મારી મરજી છે. તમારી માટીની હું ચાહના રાખતોજ નથી.

શં.—ચાલો પ્રાણનાથ, કમરે કસો. વજ્જર સમાન છાતી કરી આ કરવત ગ્રહણ કરો.

એ.—મારાં શુભેચ્છકો, પ્રથમ પહેલું મારા ગળા ઉપર ક-

રવત મૂકી ધડને માથુ ઝટ જીદાં પાડી દ્યો એટલે પછી મને વેદના
થવાપણું રહે નહીં.

દંપતિ.—આપલા, હાથના દેવતા ઉઠી ગયા છે; આ વ-
ખત તે છેકાછેકજ જૂઠા પડી ગયા છે; કરવત ગ્રહણ કરવાનો
હુકમ માનતા નથી; પણ હવે બળાત્કારે હુકમ મનાવ્યા સિવાય
બીજો ઉપાય નથી.

અ.—અરે ભક્તો, તમે આંખો મીચી મુંગે મોઢે કરવત
શા સાર ખેંચોછો? આંખો ઉઘાડી ગીત ગાતાં જાઓ ને કરવત
ખેંચતા જાઓ.

દંપતિ.—વાર મહારાજ, તેમ કરીએ.

(પ્રભુ પ્રત્યે પ્રાર્થના.)

“નાથ કેસે ગજકો બંધ છોડાયો.” “એ દેશી.”

હરી હર વિનતિ સુણોને અમારી, અહર નીશ આગછે અમને તંમારી; હ.
બાળપણે બહુ લાડ લગાવ્યો, હૃદયશું ચાંપી અપારી;
હર થકી કદી અલગ કર્યો નથી, સેવામાં સોંપુ તમારી. હરી
મનહર મુખડું ને મીઠડી વાણી, ગુણ ગરવા ગીરધારી;
અર્પણ અર્પિએછી અવીનાસી, સદ્ય તે લેણે સ્વીકારા. હરી
વય છોટી છતે શુદ્ધિ મોટી, ઇશ્વર દડતા અપારી;
સકળ ગુણો શોભે અતિ સારા, પિતૃ ભક્તિ બલીહારી. હરી
લોક લગ્ગાનો ત્યાગ કર્યો તે, જાણોછો જુગદાધારી;
સેવક જનની સાદ્બ કરો પ્રભુ, વારે ચડો વિશ્વાધારી. હરી
હરિ હઝૂરમાં હરકત હોયે, છાએ નહીં સુખકારી;
કષ્ટ વિદારણ કષ્ટવિદારી, હસ્ત ગ્રહોને મોરારી. હરી

રાં.—પ્રાણનાથ, જો આ માથુ જાડુ પડી ગયું છે, તે આ શીકા ઉપર મૂકાને, કેમકે થોડો વખતતો આપણે તેનું મુખડું નોંઘ શકીએ.

શા.—અરે ગાંડાઈ કાં કરો? હવે એમાં શું રહ્યું છે.

રાં.—ના, પ્રાણનાથ, આ મારી વિનતિ દયા કરો સ્વિકારો.

શા.—તો તમારી મરજી; હું કાંઈ ના કહ્યો નથી.

દંપતિ.—મહારાજ આપની ઇચ્છા પ્રમાણે થયેલ છે, માટે હવે કૃપા કરી બાળકપર મિરાળે.

અ.—હીક, હું આપું છું. (ચોતર્ડ નજર કરીને) અરે, તમે કેવાં કપટી છો? આ એકલું ધડજ તૈયાર કર્યું, ને માયાની તમને માયા લાગી કાં? આ એકલા ધડનો હું આહાર કરું નહીં. મારે તો માથું નોંઘવું જોઈએ. શીકાપર સંતાડેલું માથુ ખાંડી તૈયાર કરી આપો.

દંપતિ.—વાર મહારાજ, આપની આસા.

શા.—ચાલો ઉતારો. હવે તેટલું બાકી રહેલું છે.

રાં.—પણ હું ઉભી થવા જઈએ કે ચક્રર આવે છે.

શા.—મારી પણ તેવીજ સ્થિતિ છે.

અ.—અરે શાહ, શા વિચારમાં બેઠા.

શા.—મહારાજ, કાંઈ વિચાર નથી. શક્તિ વિના શીકેથી માથું ઉતારી શકતાં નથી, માટે બેઠાં છીએ.

અ.—આ મારી લાકડી હયો, ને તેવડે નીચું પાડો.

રાં.—સાંભળ્યું, માથુંતો મારા ખોળામાં આવી પડ્યું, પણ હવે તો હું છેક હારી ગયેલું તેમાંએ વળી આ મુખડાપર હાથ ચલાવવાના.

શા.—શું કરવું, આટલેથી ઉકલેતો ગંગ નાહ્યાં.

અ.—વળી પાછાં આંખો મીચી મુંગે મોઢે મંડ્યાં કે, હા-
થમાં જોર રાખી, ગીત ગાતાં જાઓ ને ખાંડતાં જાઓ.

દંપતિ.—મહારાજ, તેમ કરીએ. (છાત્ર પ્રત્યે.)

શિખરિણી છંદ.

અરે વિશ્વા ધીશા, પરમ સુખદાતા પ્રભુ તમે,
દયા સીંધુ દેવા, અતિ દુખ સહાતાં નથિ અમે;
વપૂ વીષે શક્તી, વિષુ વિનવવાને નથિ રહી,
અતી દુખોમાંથી, પ્રભુ વર ઉગારો કર અહીં.
ક્ષમા માંગે ભક્તો, નરહર હવે તો સુખ કરો,
અનાથોના નાથો, નિજ તનુજ કેરં દુખ હરો;
સદા સંભાળો છો, મુરજ અહ તારા વળિ મહી. અતી
કરે હાંસી લોકાં, નથિ સહન થાતી અમ થકી,
હવે લેશો શુદ્ધી, તનુજ મન ધારે મન નકી;
દયાળૂ દૃષ્ટીથી, અહર નિશ સોદી ચિત ચહીં. અતી
હવે વારે વેલા, જન સુખ પધારો દિન તણી,
ધણી ધાયા વીના, સુખ નવ મળે ધાર્મિક ધણી;
દયા થાશે જ્યારે, હરકત હજારો લય તહી. અતી

શં.—હવે સાધુજી કાંઈ કહે એવું લાગતું નથી.

શા.—પકવાનો પીરશ્યાં. તારે આટલું ધારવામાં હતું?

શં.—નારે, આમાંનું કાંઈએ ધારતાં નહોતાં.

શા.—મહારાજ, આત્મા પ્રમાણે તૈયાર છે.

અ.—બહુ સારું, આ ખેડો. ચાલો પીરસો.

શા.—હ્યો, મહારાજ.

અ. —તમે નહીં, ગૃહસ્થને ત્યાં સ્ત્રીઓ પીરસે.

શં.—હું પણ હાજરજ છું. હવે હું પીરમું.

અ. —માઈ શંગાવતી, હું એકલો ખેસું તે ઠીક નહીં, માટે મારી બેઠે તમારા પુત્રને જન્મવા ખેસાડો.

શં.—(સજ્જ નેત્રે) મહારાજ, મારે જે એકજ પુત્ર હતો તેતો આપને અર્પણ કરી ખેડીશું. હવે કોને ખેસાડું ?

અ. —જો વળી પંચાત પડી. તમારે બીજી પુત્ર નથી, તમારે તો તમે વાંઝીઆં કહેવાઓ. મારો નિયમ એવો છે કે વાંઝીઆના ઘરનું કે તેમના હાથનું જન્મવું નહીં; માટે મારા નિયમ પ્રમાણે તમારી સામગ્રીનો સ્વિકાર કરી શકતો નથી.

અભ્યાગતનાં ઉપજાં વાક્યોએ દંપતિનાં હૈડાં બેડી નાખ્યાં. હવે તેમના એકની સિમા આવી રહી. બંને હૈડા ફાટ ખેડ કરવા લાગ્યાં, કે હે હરિ, હવે શો ધજાજ કરવો? એકે ધજાજ સૂરતો નથી. છેવટનો એટલોજ ધજાજ રહ્યો છે કે પૃથ્વી મારગ આપેતો તેમાં શની જવું. ઓહોહોહો!! અરે અવિનાશી, આપ અનાયોના નાથ, નોધારાના આધાર છતાં અમો પામર ઉપર આટલી બધી કરડી નજર કરવી જોડતી નથી. આ અસહ્ય દુઃખ હવે સહન થવું નથી. હે જગદીશ્વર, અપારી છેલ્લી એટલીજ વિનતિ છે કે હવે તું અમને આંહીઆંથી તરત ઉપાડી લેવરાવ. પાપનાં પુંજનો પાર રહ્યો નથી, તોપણ આત્મ હત્યાથી મુક્ત કરાવ. અરે નરનારાયણ, આપ સર્વ વ્યાપક છતાં આ વખતે અમો નિર્ભાગીઆંને તે છેકા છેકજ વીસારી મૂક્યાં ? શિવ, શિવ, આ દુર્ભાગ્યનો છેડો ક્યારે આવશે ? અરે વિધંબર, આવું અસ્રુદિત તારી મુકિર્ષીને કંઠક રૂપ છે; જે કલ્પ અમને સ્વપ્ને પણ છાજે

નહીં, તેવાં કૃત્ય તેં અમારી પાસે કરાવ્યાં. છેલ્લે દીકરા સરખી રત્ન રૂપ દેહીને રોળાવી નરકનિવાસી બનાવ્યાં છતાં ભક્તિ બર આણી નહી. હે પ્રભુ, હવે એક ક્ષણ પણ જીવયું ગમતું નથી, માટે આ અભાગીઆ દેહનો વેહેલો અંત આવે એમ કરો. વિશ્વંભર, તું સર્વ રથજે બિરાજેલ છું, તેમ છતાં નાસ્તિક મત કાં પ્રમળ કરે ? હીક તને જે સૂચ્યું તે ખરું. તારી માયાનો કોઇ પાર પામતો નથી. કદાચ તું સારાને માટે કરતો હોઇશ, પણ હવે અમારી હિમત હાથ રહેતી નથી.

લલિત હંદ.

અરર ઇશ્વરે વિશ્વના પતી, મતિ તણી ગતી ના રહી રતી;
ધિરજ ના રહે દીલ ધારશે, કુખ સલીલથી સદ્ય તારશે.
અરર હાયરે પુત્રતો ગયો, પણ મનૌર્થ તો સિદ્ધિ ના થયો;
પતિત પાવના પાર આણુશે, કુખ સલીલથી સદ્ય તારશે.
હરિ હવે કૃપા દૃષ્ટિ તો કરો, વિનતિ દાસની ધ્યાનમાં ધરો;
કરગરી કહું છું ઉગારશે, કુખ સલીલથી સદ્ય તારશે.
તવ કૃપા થકી વિશ્વ સૌ વસે, તવ કૃપા થકી સિદ્ધિ તો થશે,
હરિ હકીમ થૈ ને પધારશે, કુખ સલીલથી સદ્ય તારશે.
કુખ બહુ સદ્ગાં ધ્યાનમાં ધરો, હરિ હવે સઉ હર્કતો હરો;
વિપત સૌખ્યદીને વિદારશે, કુખ સલીલથી સદ્ય તારશે.
મદદ તો કરો ઇશ્વ આ ધડી, સરવ વ્યાપકા વારમાં ચડી;
બળતિ આગને આવિ ઠારશે, કુખ સલીલથી સદ્ય તારશે.
“ખેડો બાહ બૂડતો તારોરે અંખે આહ પાર ઉતારો” “એ દેશી”
હરી હવે હીમત આપોરે, કાંતો કાળાં કળને કાપો. ટેક.
ડર દિલ રાખી ચેતી ચાક્યાં કીએ, ઉરમાં વિચારો આપ;

દાવા નળનાં ભોમ થયાં તેતો, પૂર્વનાં હથે પાપ. હરી૦

કાંતો પ્રમુ અમે કલંક મૂક્યાં હથે, કુંવારી કેરે શીર;

સાસરવાસણી સુંદરી કેરાં, કાં ચોર્યાં ભૂષણ ચીર. હરી૦

કાંતો ડુંગરદે દવ મૂકીને, પ્રાણીના લીધા પ્રાણ;

માત પીનાથી બાળ છોડાવ્યાં, એનાં નડે છે એધાણ. હરી૦

કાં તપસીના તપને છોડાવ્યા, વાલામાં કરીએ વિરોધ;

આત્મતી નીકે કાં ચરણને મૂક્યો, તેથી કરોછો કરોધ. હરી૦

કિરતાર તમે કરતુક ઉપર, નજર કરોના નાથ;

કુખીઆરે દેખી તનુ જોરે પેખી, હક તજી ગાલો હાય. હરી૦

પ્રહલાદ કેરી પતતો રાખી, રે નર તારક નેટ;

દ્રૌપદી ને, હરીચંદ્રજ કેરી, તારી તો દીધી ટેક. હરી૦

કૈ ભક્તો તણી બાળ લીધી હરી, અમર શો છે રોપ;

હાય ગ્રહો હરી દયા કરીને, દાખીને સધળા દોષ. હરી૦

શં.—સ્વામીનાથ, હવે આપને કાંઈ ઇલાજ સૂજ્યો ?

શા.—હા, હવે આપણા પ્રાણનું દાન આપીએ.

શં.—મને એક ઉપાય યાદ આવ્યો છે, પણ સાધુજી મા-
નશે કે નહીં, એ વિષે સંદેહ રહેછે.

શા.—શો ઇલાજ સૂજ્યો, મને જણાવોતો ખરાં.

શં.—હું છેલ્લું નહાવણ નાધલું, તેને પાંચ માસ થયાં છે,
તેથી આપણે વાંત્રીઆં ન કહેવાઈએ.

શા.—એથી અર્થ સરે એવું લાગતું તો નથી. તોપણ આ-
લો હકીકત કહી સંભળાવીએ.

અ.—અરે ભાવિકભક્તો, હવે જ્ય નરસિંહ.

દંપતિ.—ના, મહારાજ, તેમ થાય નહીં.

અ.—પણ હવે આપણો કોઈનો ઇલાજ રહ્યો નથી.

દંપતિ.—આપ થોડી વિનતિ સાંભળશો ?

અ.—શું સાંભળું ? હુંતો વાંઝીયાનું મેંદું પણ જોતો નથી, માટે તમારે મારી સન્મુખ આવવુંજ નહીં.

શં.—આપ સન્મુખ આવવાની ના કહો છો, તો આ એક છેલ્લી વિનતિ કરું છું તે કૃપા કરી સાંભળશો ?

અ.—જે વિનતિ કરવી હોય, તે સત્વર કરી લે.

શં.—મહારાજ, મારા ઉદરમાં પાંચ મહિતાનો ગર્ભ છે, તેથી અમે વાંઝીઆં કહેવાઈએ નહીં, માટે કરગરીને કહું છું કે અમારી વિનતી સ્વિકારો.

અ.—તારું જોલવું સર્વ માન્ય ન ગણાય.

શં.—હું આમાં કાંઈ મિથ્યા જોલતી નથી.

અ.—એમ હું તારો જોળવ્યો જોળાવાઈ નહીં.

શં.—મહારાજ, આમાં જોળવવાનું કાંઈ નથી.

અ.—તારા ઉદરમાં ગર્ભ છે, તેની ખાતરી કેમ થાય ?

શં.—બહુ સારું, આપને ખાતરી જોઈએ છીએ, તો તે ખતલાવવા તૈયાર છું. અમેતો નિશ્ચય કરીએ કે અર્થ સાધયામિ, કેંવા દેહં પાતયામિ.

શૂરાવેશમાં સિંહણની પેઠે પગ પછાડતી એકદમ ઉભી થઈ, ધરમાંથી મોટી છરી લાવી, પ્રથમ મંથર પ્રાર્થના કરવા લાગી, કે પરમાત્મા, પરમદયાળુ, સર્વવ્યાપક, જગતનિર્ણતા, વિશ્વાધિપતિ, તો અનેક ભક્તોની લાજ રાખી છે. આ વખતે તારી ને મારી લજ્જા ભેગી છે. એમ કહી છરીનો હાથો જે હાથે પકડી નાચલો હોઠ દાંતે દબાવી ધણા જોરથી પાળી પેટમાં મારવા જાય છે,

તેવામાં તરત ઇશ્વરે આવી દરશન દેઈ, હાથ આલી રાખ્યા.

ઇશ્વર.—શાખાશ ભક્તજન, શાખાશ. તમારી ભક્તિને, તમારી ટેકને, તમારી હિંમતને ને તમારી દૃઢતાને શાખાશ છે. આ વખતે તમે પૂરણુ ખાતરી કરી બતાવી. હવે હું તમારા ઉપર પૂરું ત્રુષ્માન થયો છું, માટે જે વરદાન તમારે માગવું હોય, તે સુખેથી માગી લ્યો.

દંપતિ વારમવાર પ્રણામ કરી હાથ જોડી સન્મુખ ઉભાં રહ્યાં. પ્રથમ સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરી પ્રાર્થના કરવા લાગ્યાં કે હે વિદ્યાધિપતિ અમને પૂરું ખાતરી હતી કે આપ જરૂર અમારી વારે ધોશે, એ ખાતરનિશા થઈ. હવે અમે એટલુંજ વરદાન માગીએ છીએ કે આ પુત્ર એલૈયાને સજીવન કરી તથા અમારા સર્વનો ઉદ્ધાર કરી આપના ચરણારવિંદ વિષે અમારો નિવાસ કરો.

ઇશ્વર.—ભક્તજનો, મારું વચન છે કે તમારા સર્વ મનોર્થ સિદ્ધ થશે. એલૈયાની સર્વ ચિંતા તજી દ્યો. તેતો નિશાળે ભણે છે ને થોડી વારમાં ઘરે આવશે. (એટલું બોલી ઇશ્વર અલોપ થયા.)

ઇશ્વરે આપેલા વચનપર આક્રીન રાખી દંપતિ એલૈયાની બાટ જોઈ જોડાં હતાં, તેવામાં તે પોતાના ભાઈબંધો સાથે રમતો રમતો ઘરે આવ્યો. તેને ચટકતી ચાલે આવતો દેખી દંપતિ સામાં દોડ્યાં, અને ગદ ગદ કંઠે. શુભા શિખ્ય આપી છાતી સાથે ચાંપી મુખ ચુંબન કર્યાં.

સમાપ્ત.

આ વૃત્તાંત પરથી આપણે શું વિચારવું ?

ઉપરના વૃત્તાંતમાંથી એમ નીકળી આવ્યું કે સગાળશાહ અને શંગાવતીને ઇશ્વરે સાક્ષાત્ દર્શન આપી ચેલૈયાને સજીવન કર્યો. આ પ્રાચીન દૃષ્ટાંતમાં કેટલીક સમસ્યાઓ અને કેટલી અતિ શયોક્તિ છે, તે વિચારવાનું ધામ પ્રિય પાડકો અને સુસ્ત શ્રોતા-એના મુનસફીપર સોંપું છું. તથાપિ એટલું તો નકી કહી શકાય છે કે તેઓ દર ઇશ્વર ભક્ત હતાં. દયા અને દાન એજ તેમનું કર્તવ્ય હતું. પોતાની ધારેલી ધારણા પાર પાડવાને તન, મન અને ધન અર્ચતાં પાછીપાની કરી નથી. તેઓ ધણી સદી પહેલાં થઈ ગયા છે, છતાં આજ સુધી તેમના ગુણ ગવાઈ રહ્યા છે એજ તેમના સત્કર્મની સાક્ષી છે. આપણામાંના ધણા માણસોનાં નામ તેમના પોત પોતાના ગામના લોકો પણ જાણતા નહીં હશે. પરંતુ શાહના કટુંબથી આપણા પ્રાંતમાં કોણ અજાણ્યું છે ! કોઈજ નથી ત્યારે તેઓ અદ્યાપિ લગી જીવતાંજ છે એમ કહીએ તો શું ખોટું કહેવાય ?

આ વૃત્તાંતના સંબંધમાંથી ઇશ્વર છે કે નહીં એ વાતનો પ્રથમ પહેલો નિર્ણય કરવાની જરૂર છે. સમાન નિયમસર ભ્રમણ કરતાં અનેક ખેત્રાંડો, દરેક ખેત્રાંડોપરનાં પ્રાણી પદાર્થોદિ કુદરતીયા સ્વાભાવિક કૃત્યો, વેદોદિ પવિત્ર પુસ્તકો, અને આપણી પૃથ્વીપર વસનારા મનુષ્યોની મોટી સંખ્યાનો સ્વિકાર, વગેરેનું મનન કરતાં ઇશ્વરના અસ્તિત્વ માટે શંકા રાખવાનું કારણ રહેવું નથી. આવાં અનેક કારણોથી ઇશ્વર છે એવું સાબીત થયું તો તે ઉપરથી એટલે સુધી આપણે માની શકીએ કે આજુ નેટલો અવકાશ ઇશ્વર વિના નથી, આપણાં સરસ કે નરસ કૃત્યો એના

જાણ્યા બહાર રહેવાં જોઈએ નહીં, પાપીઓનો પ્રલય અને સજ્જનોનું શ્રેય એજ એનો ત્યાગ હોયો જોઈએ, ભાવિક ભક્તોનાં સંકટને સમયે સંભાળ લેવાની યુક્તિઓ યોજવાને એ સદા શક્તિમાન હોયો જોઈએ, વગેરે વિચાર અદ્વિતીય મતાનુસારે શિવકારણે, પણ પુરાણોનાં પાતાંપર સોતરેલાં કોષ કોષ અસંભવિત ઉદાહરણો માન્ય કરવામાં અનેક અડચણો આડી આવે છે. મૂએલાં સજ્જવત કર્મોનાં પ્રાચિત અનેક દૃષ્ટાંતો આપણે સાંભળીએ છીએ, પરંતુ સાંપતકાળમાં આમાંનું કાંઈ પણ આપણા જીવામાં આવતું નથી; તારે આવી હદ ઉપરાંતની સહાયતા આપણે શિવકારણીકે નહીં ? હાથર શક્તિ આગળ આમાંનું કાંઈ પણ કહીણુ નથી, પણ ફરરના કાપદા આગળ અશક્ત મનાય. પ્રાચિત સમયમાં ગમે તેમ થયું કે થતું હોય, એ વાત બાળુપર રાખી અર્વાચિત સમયનો વિચાર કરીએ તો જાણાય છેકે અયોગ્ય વિચારે રહેવાથી કાંઈપણ કળ મળવાનું નથી. આવિચારનું પ્રાધાન્ય વધારવા સમગ્ર કારણો અને અનેક ઉદાહરણો મશહૂર છે, પણ આ નાનકડા પુસ્તકમાં સઘળું સમાવું અશક્ત, માટે તે સઘળામાંથી બે વા આગળ અમરેલી તાબાના ગામ તરક તળાવમાં બનેલ બનાવનો એકજ દાખલો આપું છું તે બસ થશે.

તરક તળાવમાં એક સોરડીઓ વાણીઓ હતો, તેની અને તેના આત્મા કુટુંબની દર આસ્થા ગણપતી ઉપર બેઠી. તેમણે વેપાર રોજગાર છોડી દેઈ માત્ર ગણપતીનુંજ આરાધન કરવા માંડ્યું, તે કુટુંબમાં ૧૦—૧૨ માણસો હતાં, તે સઘળાંની સામાન વૃત્તિથી ગણપતિનું આરાધન કેટલાંક વરસ સુધી ચાલ્યું.

પછી સંવત ૧૯૩૬ ના ઉનાળામાં દૈવયોગે તેનો એક છોકરો કો-
લેરાનો ભોગ થયો, ત્યારે તે વાત બહાર નહીં પડતાં શબ્દને
ગણુપતી આગળ નાંખી પ્રતિજ્ઞા કરીકે આને ત્રણ દિવસમાં
સજીવન કરશે તો હીક, નહીંતો પછી અમે સૌ અમારા પ્રાણ
આપીશું. વખત વીત્યો, પણ શબ સજીવન થયું નહીં, એટલે
મરનારના બાપ અને મોઠા ભાઈએ ઘોડીઆમાં મૂતલાં ખે
બાળક સિવાય ઘરનાં નવ જણનાં માથાનો ગંજ ગણુપતી આ-
ગળ કર્યો, તો પણ કુંદાળા દેવને દયા આવીજ નહીં. ત્યારે બાપે
તરવારવતી દીકરાનું શિર છેદન કર્યું, તથાપિ પાર્વતીના પુત્રે મો-
ઢથી માંકારોએ કર્યો નહીં, આ અધોર કૃત્યને અંતે શેઠે પણ
આત્મ હત્યા કરી, તોપણ ગણુપતીએ કાંઈ પ્રતાપ બતાવ્યો નહીં
અને પરિણામે આખા કુટુંબની ખુવારી થઈ.

આ ઉપરથી ખાત્રી થાય છેકે ખોટી હડથી ખુવારીજ થાય,
અયોગ્ય હડ પકડનારા પરતાવાના પરિણામેજ પહેાંચે પરોપકાર,
દયા, નીતિ, અને ભક્તિ સાથે સદુદ્યોગમાં જે સહાયતા માગે
તેને તો ઇશ્વર સહાય કરે, પણ વેદ વાક્ય ખોટાં ઠરાવી દૈહિક
ઇશ્વર ધારી જેઓ અયોગ્ય ભરૂંસા ઉપર ખેશી રહે છે તેઓતો
ઝાંઝવાના પાણીથી તૃપાની તૃષ્ણી આહનારની પેઠે નિરાશ થાય
એ નિઃસંદેહ સમજવું.

આ પુસ્તકની સમાપ્તિ વખતે પ્રભુ પ્રાર્થના કરવી એ
યોગ્ય છે.

પ્રભુ પ્રાર્થના.

માલિનિ હંદ.

જય જય જગ દીશા, જગત કર્તા કૃપાળા;

- પરમ કરમ કર્તા, પ્રાણ દાતા દયાળા. ૧
 સકળ અવનિ માંહે, બાપ છોટે વિધાતા;
 દિન દિન કરુણાબ્ધે, શુદ્ધિ દ્યો માત તાતા. ૨
 સૂરજ ગ્રહ ગણાદિ, બોમ વીષે પ્રકાશે;
 અનુપમ અવિનાશી, તારિ તે શક્તિ ભાસે. ૩
 પળ વિપળ જનોની, સ્વામિ સંભાળ હમ્મે;
 તદપિ મુરખ પ્રાણી, પ્રેમ ભક્તિન પ્રીછે. ૪
 પ્રભુ પરમ દયાથી, વિશ્વમાં વૃષ્ટિ બાપે;
 પ્રભુ પરમ દયાથી, મિષ્ટ મેવાદિ પાકે, ૫
 પ્રભુ પરમ દયાથી, પંગુ ગીરે ચઢે છે;
 પ્રભુ પરમ દયાથી, મૂક વાણી પટે છે. ૬
 પ્રભુ પરમ દયાથી, અંધતો આંખ પામે;
 પ્રભુ પરમ દયાથી, દૂર્જનો દોષ વામે. ૭
 ત્રિમુવન પતિ તારી, શક્તિ તો છે અપાર;
 રજનિ દિવસ તારા, ચાહુ છે ઉપકાર. ૮
 પ્રભુ પ્રતિ ઉપકારો, વાળવા કો સમર્થ;
 નથિ નથિ જગ માંહે, પ્રાણિની પાસ ગર્થ. ૯
 તુજ વિણ નથિ કોઇ, નાથ ખેલી અમારો;
 કર ગ્રહિ અમને આ, જગન સિંધૂથિ તારો. ૧૦

દોહરો.

- મયારામ વિનતી કરે, શાણા સજનો પાસ;
 ભૂલ ચૂક કરશે ક્ષમા, ઉરમાં એવી આશ. ૧

ઉદાર ગ્રાહકોનાં મુખારક નામ.

સાહેબો, મહેરબાની કરીને પુસ્તક પહેંચે કે તરત કિમત મોકલાવવા કૃપા કરશો, કે જેથી હિંદુરાણીના કામથી ને ઠપાલ ખર્ચના બોજથી સેવક મુક્ત થાય.

અંદેક નકલ રાખનારાઓના નામની સામે નંગનો આંકડો મડાવેલો નથી.

બગસરા.—૧૨૫ આજમ પરમાનંદદાસ હરજીવનદાસ યા-
હુદાર સાહેબ, મહેરબાન દરબાર સાહેબો. ૫૦ આ. વાળાહરસુર
લક્ષ્મણ, ૫૦ આ. વાળા જગા લક્ષ્મણ, ૫૦ આ. વાળા મુળ
ભાયા, ૩૦ આ. રેવાશંકર અંબાશંકર મેનેજર સાહેબ, ૨૫ આ.
વાળા ગોદડ માત્રા, ૨૫ આ. વાળા સામંત માત્રા, ૧૦ આ.
દાક્ટર સાહેબ આરેત સેમીઆલ, ૫ આ. ગણેશ માંડણજી, ૨૦
શા. મંગળચંદ ઝવેરચંદ, ૫ મા. રામજીકાનજી, ૫ રા. બહેચર
ધારશી, ૫ મિ. ગોવીંદજી રત્નસિંહ, ૩ ગોવીંદજી નથુભાઈ, ૩ કા-
ળીદાસ દેવચંદ, ૨ અંબારામ ભીમજી, ૨ રામજી દેવજી, ૪ બા-
રોટ વશરામ ગોવિંદ, ૨ મુંદરજી કાળા, ૨ નથુ દેવજી, ૨ વણારશી
નાગજી, ૬ રા. લક્ષ્મીરામ મયાશંકર, ૫ મિ. ધાણી નરભેરામ વ-
ણારશી, ૪ મી. કપુરચંદ પુરુષોત્તમ, ૩ રા. હીરાચંદ ધનજી, ૨
રા. જ્યેષ્ઠ ગોપાળજી, ૨ રા. માણિકચંદ રાગવજી, ૨ રા. ખેચર-
ઝીણા, ૨ દોશી કપુરચંદ કરશનજી, ૨ મેઘા કાળીદાસ પ્રાગજી, ૨
મેઘા પરમાનંદ અંદરજી, ૨ શા. ઉત્તમચંદ વરતાચંદ, દોશી કુરજી
ભાભા મા. ગોવરધન પુરુષોત્તમ, દોશી હીરાચંદ અમરશી, ૨ા.

ફુલભજી હરિબાઈ, ત્રીભોવન ગીરધર, ૨ રા. રામ કૃષ્ણરાવ
આનંદરાવ, ૨ રા. સુનીલાલ નમદેશ્વર, રા. જગજીવન પ્રાગજી,
રા. બગવાનજી ઉકાબાઈ, વાંઝા દેવજી જેઠા, વાંઝા પીતાબર વા-
લા, રા. હેમચંદ જીવા, દે. ત્રીકમજી હંસરાજ, રા. માનસંકર મ-
ણેશજી વાંઝા હીરજી કેશવજી, રાજગર રામજી વીડલ, ૩ મિ.
શિવદાસજી નારણ.

રાજકોટ.—૫૦ આ. જીવણલાલ હરજીવનદાસ, મે. સરવે
સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ સાહેબના શીરસ્તેદાર સાહેબ, (ટ્રેનિંગ કાલેજ) ૨
કલ્યાણજી બહેચર, ૨ ગંગાધર ઓવરધન, ૨ સુજયંદ નાગજી,
૨ તલકશી લવજી, લીલાધર હીરજી, ચતુરબુજ હરિરામ, જેરામ
જગજીવન, વીડલજી નરસી, છગનલાલ ગોવિંદજી, નથુરામ ધન-
જી, પ્રતાપરાય વિયજશંકર, લવજી પ્રાગજી, મોરારજી જગજીવન,
હીરજી ઉકા, માણેકલાલ નાનજી, મોહોબતસિંહ મોતીબાઈ, શી-
વશંકર લક્ષ્મિરામ, પુરૂષોત્તમ મોતીચંદ, છગનલાલ શામજી, ભા-
ણબાઈ નાનજી, મણિશંકર મોનજી, ડાહ્યાબાઈ વીરચંદ નાગજી
શામજી, બીમજી બગવાન, માવજી દેવશંકર, જયશંકર કાશીરામ,
કાળીદાસ ધનજી, વનમાળી કહાનજી, અંબાશંકર મોરારજી, બ-
વાનીશંકર શીવશંકર.

ઉના.—૨ રા. વલભદાસ આણંદલાલ, રા. છગનલાલ ડુ-
ર્ગાદાસ, રા. મનમોહનદાસ રૂગનાથજી, રા. હિમતલાલ ગણુપ-
તરામ, રા. છગનલાલ મોતીરામ. રા. ઓધવજી ડાહ્યાબાઈ, રા.
હરીશંકર મોતીરામ, રા. વશરામ કલ્યાણજી, માવજી ગાંડા મ. ત-
બશી ખોધા, છગન મોરારજી, શેઠ નારણદાસ સુજયંદ, શેઠ ગો-
કળદાસ કુરજી, શેઠ ગાંડા હરજીચંદ, દોશી જીલાબચંદ ધારશી,

મા. ધારણી વણારણી, મ. જેચંદ માણિકચંદ, શેઠ હરીલાલ જી-
વરાજ, મ. બવાન જેઠા, રા. હીરાચંદ ધરમદાસ, દે. ગીરજન-
શંકર પ્રાણશંકર, મ. સુંદરજી ગીરધર, તા. કરસનજી મુળજી, રા.
નખુલાલ અમુલખ.

માણાવદર.—રા. જન્મશંકર રમાશંકર, રા. સાકરલાલ જી-
ટમલાલ, ૧૫ રા. ગાંગજી રામજી, કરીમ સરીફ, રા. કાળીદાસ
ઝીણા, રા. મયાશંકર રેવાશંકર, ૪ રા. પરબુરામ મેઘજી, ૨ રા.
રામજી ઝીણા, ૨ રા. કેશવલાલ બવાનીશંકર, રા. સવરામ લા-
લજી, રા. રઘુનાથ ત્રીભોવનદાસ, રા. જેસુખલાલ અમરજી,
રા. ઈશ્વરલાલ ત્રંચકલાલ, રા. રેવાશંકર મોરારજી, રા. વળેશંકર
રેવાશંકર, ૨ રા. ધનજી ખેચર પટેલ, ૨ રા. ઉત્તમચંદ માવજી,
રા. વાલજી મંગળજી ઠા. રતનશી કરમશી, શેઠ ગની ઝૈખ, પ-
ટેલ કાળાદેવસજ, સ્વ. પોપટ જીવરાજ, ગામેતી પુંજ જમાલ.
ઠા. હખીખહાજી.

લુણી.—૧૦ રા. રાયચંદ ગોખજી શેઠ. ૨ રા. લક્ષ્મિચંદ
શામજી, રા. કક્કલ નરોત્તમ, ૨ મિ. ઝવેરચંદ રાયચંદ શેઠ, ઠા.
બોધા પીતાંબર, રા. મકનજી આનંદજી. રામજી નથુ, વ્યાસ બ-
વાન મેઘજી, કહાનજી હીરજી વોખી.

મેસવાણ.—રા. પુરૂષોત્તમ બહેચર, કાખા ગવરીશંકર, ઠા.
ઓધવજી જદવજી, ઝીણારામ સેવાદાસ, પુંજ વશરામ,

ભોઈકા.—યા. સા. આ. મણિલાલ કેશવલાલ માર્ફટ ઉ-
ન્નદસંગજી શાંગાભાઈ. ગનુભા લાખાભાઈ, રૂપસંગજી વેરાભાઈ,
ખેતાભાઈ મદારસંગ, હાલુભાઈ અભિસંગજી, ખેચરસંગજી નથુ-
ભાઈ, લલુ કીલાભાઈ, મહાશંકર બોધા, વિચિત્રનાથ કલ્યાણજી,

જગસંગજી નારસંગજી, કશજસંગજી આતાભાઈ.

વડીઆ.—૧ આજમ માણેકલાલ લાધાભાઈ મહેતા, રા. કશજચંદ દેવકરજી, રા. ભગવાનજી કેશવજી, રા. ઠાકરશી પુર-
પોતમ, રા. પ્રાણજીવન ચંદરજી મેઘાણી, રા. હરગોવિંદ દયારા-
ન, બ. જ્ઞેશસુરવીરા, રપા. કેવજી વેલજી, નારણ જીવા, નરશી
હેમરાજ, રા. બાપાભાઈ પુંજ, રાયચંદ ભવાન, રા. ત્રીભોવન
વેલજી, પ્રાગજી ધનજી, ૨ રા. ઝવેર જીવા, રા. તારાચંદ કરસ-
નજી, ઠા. દેવશી માધવજી, ડોસા બીમા, રા. મગનલાલ અ-
મરતલાલ.

ભડલી.—૧. કેશવલાલ બાપુજી માર્કિત. રા. પોપટ ગોવિંદ-
જી, ૨ મે. આચર રૂપડ, આચર ઓઘડ પુંજ, બા. ભોજ
ભાયા, રતનશી હીરાચંદ, ટોકર જીવણ, સુંદરજી ટોકર, રામપરા
પો. ૫. નાતુલાખાં મીરખાં, અલીમેગા, ગોપાળજી જીવા, બા.
રામા દેવાઈત, કૃષ્ણરામ કામનાથ.

જેતપુર.—આ. બાપુરાવ કૃષ્ણરાવ રા. મણિશંકર જેતશી,
રા. મોતીચંદ વજ્રપાળ, રા. દેવશંકર હરજીવન, રા. કાળીદાસ
હંસરાજ, કેશવજી શામજી, પીતાંબર જલદવજી, શા. તળશી હર-
ખચંદ, દે. વનમાળી આનંદજી, સરીક સુમાર, મોતજી ભવાન,
રા. પ્રાગજી પેલાભાઈ, રા. દામજી લવજી, રા. મુળચંદ વશરા-
મ, રા. બાળકૃષ્ણરાવ ગોપાળરાવ શા. કુલચંદ મોતીચંદ, રા. કૃપા-
શંકર નાનાલાલ, રા. જેઠા કશજચંદ, રા. ભાણજી સંઘજી.

દસાડા.—૫.આ. લક્ષ્મિશંકર લાધાભાઈ મહેતા, શા. મા-
ણેકચંદ કુલચંદ, રા. નાનચંદ માલજી, રા. દેવચંદ સુરચંદ, શા.
કેવળ દેવચંદ, સૌ. જાકરભાઈ અલીભાઈ, ડોશી વેણીદાસ, રા.

ડોસાભાઈ તુળશી, મથુરાંલાલ નરસીરામ, ૨ શોભારામ કેશવજી.

ચીતળ. — આ. છગનલાલ અનુપરામ, રા. કૃષ્ણધર શી-
વધર, રા. પ્રાણશંકર શીવચંકર, રા. અન્નરામ નાનજી, રા. મ-
ગનલાલ મુળજી, રા. છગનલાલ મોતીલાલ, રા. કાળીદાસ મે-
ઘજી, રા. ઈશ્વરજી વિશ્વનાથ, નાનજી ઝીણા, મોતીચંદ હુંગરસી,
નરભીરામ ગોવિંદજી.

માણિકવાડાદેવ્ય. — આ. મે. નથુભાઈ નાનાભાઈ, રા.
હિમતલાલ રેવાચંકર, રા. અમરતલાલ હરિચંકર, રા. નાનાલાલ
શીવચંકર, રા. કરસનજી લીલાધર, રા. હરચંદ અંદરજી, રા.
વકીલ નાનાલાલ, રા. લાલચંકર પ્રમુદાસ, રા. દયાચંકર દેવચંકર,
રા. નથુહીરજી, રા. દયાચંકર સતજી, રા. જીવણલાલ અમરત-
લાલ, વલ્લભદાસ ગોવરધનદાસ, રા. લક્ષ્મીભાઈ સુંદરલાલ, ૨ રા.
મેહનલાલ તુળશી, યોગેશ્વર કરીમ.

દેવગામ. — ૫ સાહેબ જ્ઞદા શ્રી સુલતાન મહમદ ખાનજી
શેરખાનજી ખુ. નવા. સા. ના ભાયાત, ૫ ખાનશ્રી કમાલુ દીન
ખાનજી કૃતીઆખખાનજી, ૩ સાહેબજ્ઞદા શ્રી શેરખાનજી
તુરેખાન ખાનજી, ૩ વાળા દેવા એબલ ૩ રા. કમળશી હિદા-
ભાઈ મહેતાજી, રા. પ્રમુલાલ જીવણલાલ, રા. હંસરાજ મોનજી,
રા. દીવેશ્વર મોનજી, રા. તુળજીશંકર કુર્ગીચંકર, સોની સુરારા-
મજી, રા. પ્રાણજીવન જ્ઞદવજી, રા. ગીરજીશંકર તુળજીરામ.

મુંઝીઆસર. — ૧૦ મહાશંકર યોધવજી, જ્ઞદાલાલ યો-
ધવજી, ગોવિંદ મીડા, નથુ કાનજી, રાઘવ ગોવિંદજી, ૧૦ મન-
સુખરામ મણિભાઈ, અહમદ હિદા, ગજા વજીરામ, રામજી
લાલજી, મહીધર વશરામ.

વાંકાનેર.—૩ રાં કલ્યાણજીય તુરખુજ, સંઘવી જીવણ મકન, ૬૧૦ બાણજી હરિ, શેઠ લક્ષ્મચંદ ચતુર, ભાઈશંકર પ્રાગજી, રાં પ્રભાશંકર વલ્લભજી, રાં નરભિશંકર જટાશંકર, રાં જટાશંકર પીતાંબરદાસ, મિ. માણિકચંદ દેવચંદ.

વઢવાણ શહેર.—૫ રાં દેવશંકર રામચંદ્ર, રાં રામચંદ પૂનભાઈ, રાં સુંદરજી ધનજી, રાં રાવચંદ ડોસાભાઈ, રાં ભગવાનજી દયારામ, રાં ઐશ્વર્ય ખેતશી, રાં હરજીવન સેરા, રાં બુદ્ધર ગોવિંદજી, રાં ડુંગર કલાભાઈ, રાં તળશી રઘુભાઈ, રાં ફલજી હરીકૃષ્ણ; રાં ભાઈશંકર મહાશંકર, રાં પુરુષોત્તમ શંકરજી, રાં ગોવિંદજી લક્ષ્મિરામ, રાં લક્ષ્મચંદ ચતુરદાસ, રાં ઉમયાશંકર જગન્નાથ, રાં અંબાશંકર હરિશંકર, મોહનલાલ મકનજી, રતીલાલ રંગીલદાસ, વજ્રેશંકર ભાઈશંકર, શાં પાતાચંદ સંઘજી, શુભાચચંદ હીરજી, સુખલાલ પીતાંબર, શીવલાલ નારણજી, મગનલાલ હરેખચંદ, કર્તુર ધનજી, કર્તુર ગોકળદાસ.

વડેરા.—૧૨ જ્ઞાનંદ રમેશ્વર, ખોજા ઝીણા ગોવા, ખોજા કાળા ડોસા.

કુંથારીઆ.—૧૦ નથુ નાનજી, દવે મહાશંકર બોધજી, રાં છગનલાલ જીવણ, ઐશ્વર્ય બહેચર, રાણા સરદારસંગ રવાભાઈ.

ચુડા જે.—૧૦ વેલજી કાળીદાસ, લાલજી સુંદરજી, ખત્રી હંસરાજ લાધા.

પાટણ.—૧૨ રવીશંકર સવજી, હરિભાઈ વાસુદેવ, ત્રવિ મહાદેવ દયાળ.

લુંચીઆ.—વાળા રાણીંગ અમરા, વાળા જગા તથા ગીગા.

અમરા, ૨૧૦ હરિશંકર લક્ષ્મિરામ, ૨૧૦ હીરજી નરોત્તમ, દોઠ માણેકચંદ મોતીચંદ, વિઠ માધવજી જ્ઞેરામ, વિઠ નરમિરામ દેવ કૃષ્ણ, ૨૧૦ ગોપાળજી લાધા.

મોવૈયા.—૨ ૨૧૦ ભાઈશંકર કાળીદાસ દવે, વલભદાસ લાલજી, માનશંગ પીતાંબર, કાળીદાસ દેવકરજી, ગોર જ્ઞેહા માવજી.

ઉપજેટા.—૨૧૦ કુંવરજી પોપટ, ૨૧૦ જીહા કહાનજી, શામજી મુળચંદ, ૨૧૦ ત્રીભોવન શંકર, ૨૧૦ ત્રીભોવનદાસ વીરજી, ૨૧૦ મોતીલાલ માહેશ્વર, ૨૧૦ હસ્તરલાલ આણંદજી, રાજ્જીરામ કર્ણાશંકર ભટ્ટ, જ્યેશંકર ધનેશ્વર પંડ્યા.

મણોદ.—૨૧૦ હીરજી મોનજી, જાડેજી નારશંગજી પથુભા, ૨૧૦ મંગળજી પ્રાગજી, માનજી, ૨૧૦ કાળીદાસ મુળચંદ.

કુતીઆણા.—પ્રાગજી કાળીદાસ, રાધવજી વીરજી, પોપટ ખેલા, પુરૂષોત્તમ સુંદરજી, અલીખોખર, કાયમખોખર, પુરૂષોત્તમ ગોવરધન, કાળીદાસ વીરદાસ, ખાવા હભરામ.

વસાવડ.—૨૧૦ ત્રીભોવન બહેશ્વર, મહેમાન ઉમર, ૨૧૦ માનશંકર પ્રાણશંકર. ૨૧૦ અમરજી ગોવિંદજી, કાનજી જીવા, આધવજી લાલજી.

વાધણીઆ.—૨ ૨૧૦ ભગવાનજી ભાયા, ૨ ૨૧૦ જીવરાજ ખેલા, ૨ તળાટી લાલજી ગોવિંદજી, ૨ ૨૧૦ પટેલ પાંચા ભાયા, ૨ ગીરજીશંકર મયારામ, ૨ સ્કોઠ બાળકૃષ્ણદાસ અગવાનદાસ, જસરાજ કરસનજી, રામજી મોનજી.

શાહપુર —વાળા ઉતડ તથા સાફુળ અમરા, ૨૧૦ લાલજી નારણજી.

હડાળા.—૨૧૦ પનજી હરિભાઈ, ગીરજીશંકર હીરજી, ગંગારામ પ્રાગજી.

દસા.—૨ રા૦ મોતીચંદ સંઘજી, આ૦ અંબાવીદાસ જીવાભાઈ, રા૦ માણિકલાલ ગણપતરામ.

દેશીપીપરીઆ.—૧૦ ખેચરલાલ ગવરીશંકર. ૨ રા૦ પોપટ હંસરાજ.

લીંબડી.—૪ રા૦ પુરષોત્તમ કહાનજી, મગનલાલ જગનલાલ રા૦ મોહનલાલ પ્રાણજીવન, રા૦ ગંગારામ હરજીવન, રા૦ ખીમજી આણંદજી, પ્રભુ જીવા, ઉજ્જમશી વીરજી.

ભદ્રાઆદ.—૩ રા૦ ઉમયાશંકર મૂળજી, આર્યવત્સલસભા, રા૦ અંબાશંકર વીરજી, રા૦ ગોપાળરાવ વિઠલજી, ત્રીકમરાય ભવાનીદાસ, રા૦ માનશંકર દયાશંકર, રા૦ પ્રજારામ કેશવજી નાગેશી મેઞ જીવન પરમાનંદ, રા૦ હરિવલ્લભ મનસુખરામ.

ખીલખા.—૧૦ રા૦ શિવરામ દયારામ.

જીનાગઢ.—૨૧૦ નૃસિંહપ્રસાદ હરિપ્રસાદ લાઈ૦ ૨ સં૦ શેશકરજી કચરા, રા૦ પ્રાણશંકર પીતાંમર, ઠાંહેમરાજ શામજી, શં. નીહાલચંદ નારણજી, ઠાં માણિકચંદ જગજીવન, દોશી જમનાદાસ મૂળચંદ, ઠાં ગોવિંદજી બહેચર, ઠાં દામોદર મીડા, ૫૦ ગંગાદાસ ભવાન.

ગેડબગસરા.—૨ રા. પુરષોત્તમ ઝીણા, શકુર ઝુસા, શકુર તૈમ, મામદ કાશમ, શકુર કાથુ અલાણા.

કુંબર.—૨૧૦ મકનજી હરિશંકર, અધ્યાર રામજી ત્રીભોવન.

ગાંગડા.—૨ રા૦ જીવરામ આત્મારામ, ૨ રા૦ જિઠ્ઠાલાલ નયુભાઈ, વીડલ દામજી, બીમજી ભૂત્રા, કેશવજી લાલજી, રા૦ આશારામ નયુરામ મેઞ સત્તપ્પડા, મહાશંકર વશરામ, નારણજી દેવજી.

(૫૭)

ધ્રાંગધ્રા.—૧ રાં મૂળશંકર જગન્નાથ, રાં હરિવલ્લભ
કાશીરામ, મેતા બીમજી વીઠલ, રાં નાનજી વેલજી, રાં ક-
રસનજી શંભુરામ.

વઢવાણ કાંપ.—૧૦ ત્રવાડી રામચંદ્ર મહાદેવ.

ભાડેર.—૪ રાં કાળીદાસ વેલજી, ગોપાળજી દેવજી.

સિદ્ધાણી.—૫ રાં મોતીલાલ ગગાબાઈ જીશી, ૬૦ ભ-
ગવાનજી કરસનજી, મેરાઈ રામજી દેશવજી. શાં અમૃતલાલ
ગોવિંદજી, શેઠ ઓઘડ ખેતશી, રાં વિદ્યારામ જીવરામ, સુની-
લાલ મયારામ, બાઈશંકર રામકૃષ્ણ, જગજીવ પ્રભુરામ સોના
પરજી ધરમશી.

રાં આત્મારામ નથુરામ માર્ફત.—૧૦ રાં રૂપશી કાળા
દહીડા કામદાર, ૫ રાં આત્મારામ નથુરામ ત્રિવેદી, ૨ રાં મૂળજી
હંસરાજ લાખાપાદર, શાં ઝવેરચંદ શંખજી ઢસા, રાં કુલચંદ
ઝીણા કાચરોઠા, રાં દેશવજી બાઈશંકર લાખાપાદર, રાં મૂળ-
શંકર નરોત્તમ ઘોઘા, શાં પાનાચંદ વાલજી હાલરીઆ, જોખલીઆ
રાવત વાઘા હાલરીઆવાળા હાથીઆ ઓઘડ હાલરીઆ, સીંધી
જીવા સુમાર હાલરીઆ, રાં વસનજી બાઈચંદ, મોણવેલ.

ગરાળ.—૨ રાં મોતીરામ હસ્તર જાની, ચોરવાડ ૨
રાડોન્સા રાણા, કુંડલા ૨ રાં માવજી મોરારજી, ધાકડા.
મ્યાશંકર ભવાનીશંકર, દેરડે રંગરાય વૃજરાય. કુંકાવાવ રા.
મણુપતરામ પુરુષોત્તમ. ખરવાળા. રા. બાઈશંકર અનુપરામ.

અમરાધુર.—૧. ભવાનીશંકર આત્મારામ.

ખમ્મસરા.—કા. કલ્યાણજી લાલજી, પોં પટેલ ગીલા મુંઝા,

(૫૯)

અંદરેજ શવજી, વાઘજી કલ્યાણજી, દેવજી ત્રીકમજી. કા. કપૂર-
ચંદ મૂળજી, હેમતરામ પ્રેમજી, હીરાચંદ વાલજી, નરશી વીરજી,
દોશી હરજીવત નરશી, દામજી લક્ષ્મીચંદ, ભગવાનજી બેહેચર,
બાદવજી દામજી, ૨૧૦ નરસી ગોપાળજી.
